

№ 39 (248) 24 верасьня 2001 г.

Наша Ніва

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходдзіць у пяцідзялкі

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЭТА

Сто дзён Лукашэнку

Не прынята крытыка вандаабранага кірауніка дзяржавы ў першыя сто дзён ягонага мандату. Яму даюць ажыццяўвіць свае задумы ў спакойнай абстаноўцы.

Але Лукашэнку?.. Пасыль съязга, пасыль Ганчара, пасыль пагоні за маскоўскім тронам? Апазыцый сама ідэя замірэння здаецца блознерствам: каб яму тых ста дзён не перажыць...

Беларуское грамадства пастаўлена перад неабходнасцю вызначыцца "як жыць з Лукашэнкам". У Лукашэнкі ўлада. Аднак не малярны аўтарытэт. Пытаць "як жыць з Лукашэнкам" для многіх гучыць усё адно што "як жыць з хваробай". Неяк трэба, але як?

Аўтарытарны рэжым звычайна мяняюцца ад жорсткіх да ўсё больш ліберальных, таму першыя трэція месяцы кіравання дадуць істотныя адказы на істотныя пытанні. Як улады будуть душыць грамадзянскую супольнасць, у tym ліку прафсаюзаў і прэса? Якая ступень эканамічнай слабоды будзе дадзеная суб'ектам гаспадарання і ў якой меры ўрад мае адстойваць інтарэсы беларускага капиталу і маёмысці перед расейскім? Ці адрознівае новы ўрад беларускія эканамічныя інта-

ресы ад расейскіх? Ці наважаны прыслухоўвацца да Эўропы і Амерыкі? Ці зьбираеца далей трывамаць мову і культуру на аркане? Ці хопіць съмеласці прызнаць справы аб палітычных забойствах і пакараць вінаватаў?

У другі ж дзень мандату ня выйшлі *Свободныя Новости*. У Крупках за палітыку звольнілі настаўніка, у Маладечне — алтэкарку. У Курапаты прыбылі бульдозэры.

Варта было б прытрымацца правіла "ста дзён". Вось толькі як?

Андрэй Дынько

Навіна Служыць будзем год

Проект закона "Аб вайсковым абязважкі" ўжо прадстаўлены на разгляд ва ўрад. Паводле праекту, асобы без вышэйшай адукцыі ў памежных і ўнутраных войсках будуть служыць 18 месяцаў, а ў іншых войсках - год. Тэрмін службы выпускніка ВНУ ў любых войсках складзе 9 месяцаў. Будуть прызывацца ю выпускнікі вайсковых катэдраў ВНУ, чаго раней не было. Служыць ім паўгоду. Б.Т.

Менчукі могуць падпісацца на "НН" на толькі праз шапікі "Белсаюздруку" (760 руб. на месяц), дзе газэту трэба забіраць самім, але і праз прыватную сетку распаўсюдзу "Марат", якая дастаўляе газэту на дом, прычым адразу ў пяцідзялак, а не ў аўторак, як "Белпошта". Між тым, каштую падпіска праз "Марат" столькі ж, колькі і звычайная — 929 руб. Зьевітайдзеся на адрес: вул. Інтэрнацыянальная, 11а, 2-і паверх, пакой 2, да Аксаны Брычкоўскай. Тэл. 222-27-20. А падпісацца праз "Марат" можна аж да 28 верасьня.

ГАЗЭТА ТВАЁЙ ДУШЫ

Падпіска
на месяц
каштую
929
рублёў

Івонка Свірідова, канадская
падпісчыца "НН" з 1991 году

Для менчукі падпіска на шапік "Белсаюздруку" — 760 рублёў

Падпісны індэкс 63125

ДЫК ПАДПІСВАЙСЯ!

Бульдозэры ў Курапатах

Менская кальцевая
дарога пойдзе па магілах.

Старонка 2.

ПАДПІСНЫ ІНДЭКС 63125

**Заўтра — вайна,
якая нас не зачэпіць**

Старонка 5.

Расея—Татарстан Барацьба з нярускімі літарамі

Дэпутаты фракцыі "Адзінства" ў Думе Расеі падрыхтавалі дапаўненне да закона "Аб мовах народаў Расейскай Фэдэрэцыі", што прымусіць гэтыя самыя народы карыстацца пісьмом, створаным на аснове кірыліцы, бо "іншыя формы пісьмовасці пагражаютъ бясъпесцы краіны". Адбылося гэта акурат, калі пачаў пераходзіць на лацінку Татарстан.

У 1997 г. Усясьветны кангрэс татараў пастаўнавіў вярнуцца да лацінкі, а Дзяржаўная рада Татарстану ў 1999 г. прыняла адпаведны закон. Переход меркавалася ажыццяўвіць з 28 верасьня 2001 г. да верасьня 2011 г.

Мяняць літарты булгара-татарам ужо даводзілася. Першапачатковую рунічную пісьмовасць у XI ст. замяніла арабская абъядэда, якая была ў 1927 г. змененая на лацінічны яналіф (у перакладзе з татарскага "новая азбука"). Переход на кірыліцу ў 1939 г. ажыццяўвіўся "за адну ноч" — шкалярам проста загадалі рабіць хатніе заданні на кірыліцы. Але кірыліца не перадае цэлаго шэрагу ўласцівых татарскіх гаворцы гукаў. Тому творчая інтэлігенцыя, перадусім літаратары, заўжды бэссыцілі кірылічную графіку, а татарская эміграцыя за межамі Расеі ніколі не пакідала яналіфу.

Сяргей Радштэйн

"Наша Ніва", "Arche" і "Цмокі" ў Гомелі

29 верасьня а 18-й у канфэрэнц-залі навучальнага-мэтадычнага цэнтра прафсаюзаў (вул. Галавацкага, 19, ля гатэлю "Турыст") у Гомелі адбудзеца сустрэча рэдактараў "НН" і "Arche" з чытачамі. Прыедуць Валерка Булгакаў, Андрэй Дынько і Андрэй Скурко, а таксама рок-гурт "Цмокі". Даведкі праз тэл. у Гомелі 78-76-02.

НЭАКАЗАКІ ўкраіне Радзівілаў

ДАСЬЕ

Цяперашнія казакі ў Беларусі спрабуюць давесыці, што казацтва тут ёсьць гістарычны зьяўлі і мае старадаўнія карані.

У 1995 г. была зарэгістраваная першая казацкая арганізацыя ў Беларусі — Беларуское казацтва на чале з Вярхоўным Атаманам Мікалаем Улаховічам. Хадзілі чуткі, што Улаховіч — сваяк славутага атамана Булак-Булаховіча, які ў 1920-м абвесыціў на Палесьсі 2-ю БНР. Але патрыятызм "нашчадка" быў крыху іншага кшталту: Мікалаі Улаховіч стаўся сузаснавальнікам газеты "Лічніст", што атрымала ад Дзяржкамдруку папярэджанне "за распальванье міжрэлігійнай і міжнацыянальнай варожасці", а зараз па сумяшчальстве ўзначальвае Беларускую Патрыятычную Партыю, створаную генэралам Барапеківічам на базе Саюзу Афіцэраў. Улаховіч паспяхова спалучаў атаманства з камэрцыйнай дзейнасцю.

Працяг на староніце 7.

Навіны гаспадарскія

Запалім беларускія

Як і летась, няма попыту ў Рэспубліцы на беларускую бульбу — польская таньнейшая. Каб ня страйціц усходніга рынку, "Белкаапсаюз" мусіць заніжаць цэны. Купляць у людзей бульбу будуць усяго па 85—90 рублёў за кілограм.

З продажу ў Беларусі могуць зьнікнуць танныя цыгарэты замежнай вытворчасці, найперш

Беларусы над Анголай

У каstryчніку два беларускія экіпажы транспартных самалётав Іл-76 ад імя расейскай кампаніі "Ростанг" павінны адліцець у Анголу, дзе ўжо 30 год працягваеца ўзброеное процістаяльне паміж урадавымі войскамі й падраздзяленынімі паўстанцаў з групоўкі ЎНГТА. Напіраедні прэзыдэнцікі выбараў урадавыя войскі маюць патрэбу ў дадатковым умацаванні сталіцы дзяржавы. Хутка перакінуць вайсковыя падраздзялененні можна толькі паветрам. Рызыкі відавочная, але лётчыкі, якія сядзяць без працы, згаджаюцца на авантuru. Усе яны павінны папярэдне звольніца з кампаніі "Ростанг" і заключыць асабістыя працоўныя контракты. То бок у выпадку надзвычайнага здарэння ні дзяржава, ні кампанія не бяруць на сябе клопату ў справе вяртаньня экіпажу на Радзіму альбо пошуку яго за мяжой. Словам, чалавечы фактар, як ужо было ў выпадку з гомельскім экіпажам, зъбітым тамільскім экстэрмістамі з групоўкі "Тыгры вызваленія Таміл Ілама", яўна ня ўлічваеца. Днямі штаб УНІТА абвясціў, што напіраедні выбараў у Анголе без усялякіх папярэджаючых будуць абстрэльвацца вайсковыя зынчылінікі СУ і грузавыя транспарты ІЛ. Іншыя самалётава там праста няма.

Паводле Радыё Свабода

І ацярпелыя за Беларусь
"Зубровец" Андрэй Жукаў быў затрыманы краснапольскай міліцыяй ціяпер за тое, што падчас перадвыбарчай кампаніі расклейваў партрэты Ганчарыка. У Крупках звольнены з працы сацыяльны пэдагог СШ №1, дапіснік "НН" Андрэй Аляхновіч, які ў часе выбараў вёў агітацыйную працу. Стала беспрацоўнай і зараджчыца міладчанская аптекі Нэлі Шлойда, каардынаторка "Незалежнага Нацыянальнага фронту".
22 верасня ў Шклоўске мнона зъбілі рэдактара газеты "Шклоўскія Навіны" Аляксандра Шчарбака. Суд Цэнтральнага раёна Менску даў мільён і 125 тысяч рублёў штрафу актыўісту АГР Уладзімеру Раманоускаму за ўдзел у Дні Волі. Пракуратура Крычаўскага раёна зноў распачала допыты супрацоўнікаў газеты "Вольны горад" Сяргея Нароўнага, Вадзіма Стэфаненкі і Мікалая Матранкі. На былога кіраўніка Свабоднага прафсаюзу Менскага аўтазаводу Міхаіла Марыніча завялі крымінальную справу па аўтавынажанні ў фінансовых злачынствах. У Магілёве на Віктара Ясюкевіча і Тамару Леўскую, актыўістаў ініцыятывынай групы Уладзімера Ганчарыка, таксама завялі крымінальную справу — вінавацца ў супраціве міліцыі. Узбуджаная крымінальная справа і супраць Алега Мяцеліцы, каардынатора "Незалежнага Нацыянальнага фронту" ў Балынічах, які адбывае 15 начу адміністрацыйнага пакараньня.

L&M, Bond, Magna, Союз-Аполлон. Урад зьбіраеца часова забараніць увоз у краіну імпортных цыгарэтаў бяз фільтру, а таксама цыгарэтаў з фільтрамі цаной менш за 26 цэнтаў за пачак, каб падтрымка прадукцыю Гарадзенскай тытунёвой фабрыкі і менскага СП "Тытунь-Інвест". Абмежавальныя квоты, відаць, увядзены на замежнае піва.

Прыкладна на 10 даляраў павялічыўся з пачатку верасня кошт арэнды кватэрэй у Менску. Цяпер зыняць аднапакаёку можна толькі за 50—70, а двухпакаёку — за 90—120 даляраў у месяц.

Крыху менш будуць спаганіць

грозіць зь людзей творчых прафесій.

Падатковы камітэт вырашыў, што з агульнага гадавога прыбытку, які ўносіцца ў дэкларацыю, могуць вылічвацца 20% ганараў за літаратурныя творы і камп'ютарныя праграммы, 30% ганараў за кіно і фатаграфаванне, 40% ганараў за музычныя творы, а таксама творы выяўленчага і прыкладнога мастацтва.

Сяржук Іваноўскі

Дакументы

Апошні шанец уратаваць сынагогу

Шанцау на уратаваньне будынку на Дзімітрава, 3, пра пляны разбурэння якой "НН" пісала яшчэ два гады таму, застаецца ўсё менш. 2 верасня Аляксандар Элентух і я пачалі збіраць подпісы па вяртаньне будынку (да 1920 г. там была сынагога, пасля — слынныя мастакоўскія майстэрні) габрэйскай грамадзе Беларусі. Мы склалі зварот да кіраўніку трох найбольш аўтарытэтных габрэйскіх арганізацый Беларусі (Саюзу габрэйскіх грамадзкіх аўдзінаній і грамадаў, Юдзейскага рэлігійнага аўдзінанія, Аўдзінанія юдзейскіх рэлігійных грамадаў) з прапановай супольна аўтэрмакаваць пытанье ўратаваньня будынку. Супольна, адначасовы, рашучы пратест ўсіх габрэйскіх арганізацый, з якімі лічыцца ўрад, застаецца аздынным шанцам спыніць разбурэнне помінка. Але пакуль што ўсе зацікаўленыя бакі цягнучы койдру на сябе, дзейнічаюць бессыстэмна...

Няправда, што габрэі заўжды тримаюцца разам. Габрэй Беларусі засталося ўжо менш за 30 тыс., мо хопіц ім есьці адзін аднога?

Дом на Дзімітрава, 3 — якраз тая кропка, дзе супадаюць габрэйскія і беларускія памяць і інтарэсы. Калі й зараз

функциянеры габрэйскіх арганізацый не забудуцца на свае рознагалосі, гэта будзе зьніявагай людзей, якія хочуць, каб старасьевецкі будынак варніўся саўрудным гаспадарам. У Менску ѿдзямы на вернуты ніводзін з будынку быльых сынагогаў. Хто-нікто з габрэяў наракае на адсунтасць "Закону аб рээстрытуцыі", але ж катапікі вярнулі сабе Чырвоныя касцёлы! Зразумела, юдзейскія вернікі меньш, але мы лічым, што дом у цэнтры гораду патрэбны ўсім габрэям — і рэлігійным, і нерэлігійным. Можна было б зрабіць тамака музей габрэйскай гісторыі і культуры.

14-17 верасня ўсе адрасанты атрымалі наш "Звярот", падпісаны дзеячамі габрэйскай і беларускай інтелігенцыі.

На 22 верасня сітуацыя не палепшилася: адрасанты не сустрэліся, не прынялі супольных і рашучых заходаў, дом аблесены плотам і разбуреацца будаўнікамі. Шмат з якіх вонкай вынітые шыбы, дах амаль зьніні. Пару дзён таму Я.Гутман, прэзыдэнт Сусветнага згуртавання беларускіх габрэяў, атрымаў ліст з камітуту архітэктуры, датаваны 18.09.2001. Там ёсьць спасылка на расэйскую Менгарыканкаму (12.09.2001, №1203 (п.2) пра распрацоўку дакумэнта-

функцыянальныя супраціў і духовае Адраджэнне

Стратэгія Маладога Фронту паслья выбараў

Сёньня, паслья маштабных фальсифікацый ды татальнага гвалту над грамадзтвам, маладёвы нацыянальны супраціў ёсьць практычна аздынай сілай, здолнай абараніць і выратаваць краіну. Нікія тэхнолёгіі ня намніклятурныя сувязі, нікія гроши ня зробіць таго, што даюць ідэя і дух. За партай і ў транспарце, на тусоўках і па дарозе ва ўніверсітэт, зь сябрамі і міліцыйнамі акцыямі нацыянальнага супраціву робіцца бел-чырвона-белы значак на грудзях, гучная беларуская мова, пікет або гульня, патрабаванье

свабоды й справядлівасці, салідарнае ўзаемнае падтрымка.

За нацыянальны супраців павінна ісці дзяржава Адраджэнне. Другім маладым фронтом мусіць стаць асвета, культура, адукацыя, спорт, інфамацыя, музика, камп'ютары — усё тое, што цікава сёньняшнім моладзі, праз што маладая нацыя прыходзіць да паўнавартаснага жыцця. Толькі духоўка ўзбуджненія моладзі здольнае ператварыць насељніцтва ў эдвардовае грамадзтва. *Расейская імп-*

Бульдозэры ў Курапатах

Пачалося актыўнае пашырэнне Менскай кальцавай дарогі ў раёне Курапатаў. Гарадзкія ўлады вырашылі, што пашырацца яна мусіць на ў бок гораду (дзе няма ніякіх пабудоў і камунікацыяў, якія давялося б руйнаваць), а менавіта ў бок масавых пахаваньняў. Бульдозэры ўжо "расчысцілі" ад магілай паласу ў 15 м. Праца кіпіц нават у суботу і нядзею. Працаюць галоўным чынам магілёўскія рабочыя, шмат хто нават не падзарэ, што тут магілінік.

Перад тым невядомыя барбары зруйнавалі мэмарыял "Народу Беларусі ад народу ЗША", да якога некалі ўскладалі кветкі Шушкевіч ды Клінтан. Гэты мэмарыял немагчыма разбурыць бяз тэхнікі. А значыць, дзеінчыя не выпадковыя хуліганы.

У суботу а 13-й сябра згуртавання молодзі "Эўрапейскі шлях" ды сябры КХП-БНФ ладзілі акцыю супраць руйнавання нэкропалю. Людзі з малітвамі й сьевамі ўмацавалі абрэзы й крыжы на дрэвах над магіламі. Бальшын рабочых спынілі працу, але адзін з іх пачаў ганяцца за людзімі на бульдозэры, ледзьве не раздышні дзяўлюкі кабетаў аў камель дрэва, а потым выскачыў з кабіны з маніроўкай. Сябры не падзарэ, што тут магілінік.

Учора а 15-й акцыі паўтарылася сьевамі й малітвамі. Сёньня і заўтра учевчары актыўісты зьбіраюцца стаўці ў лесе новыя крыкі. Да "Эўрапейскага шляху" маюць далучыцца сябры Маладога Фронту і іншых суполак.

Зынішчаць магілы няможна. Гэтую банальную ісцініну будаўнікі не спасыцігаюць. Магіла для іх чамусыці нічога ня значыць.

Святлана Курс

Наступ на незалежны друк

На мінульым тыдні адзін з заснавальнікаў газеты *Свободные новости* Сяргей Астрошчанка абвесьціў пра зваленінне калектыву выдання. Астрошчанка валадае 60% акцыяў газеты, 40% належыа калектыву. Дзяржкамдрук спачатку наклаў забарону на выпуск нумара, але ў пятніцу ўчевчары стала вядома, што нумар усё ж выйдзе сёньня.

У Пінску праクратура ўзбудзіла крымінальную справу пра абарону гонару, годнасці й рэпутацыі старшыні Пінскага гарывіканкаму В.Шуста супраць пінскай газеты "Правінцыялкі". Карэспандэнт "Правінцыялкі" Аляксей Дзікавіцкі напісаў, быццам Шуст прымушиў падначаленых агітаваць за Лукашэнка і нават пагражай ім. Справа выглядае настолькі безнадзейнай для газеты, што А.Дзікавіцкі паспяшаецца выехаць у Польшчу разам з сям'ёй. Віктар Ярашук, іншы супрацоўнік "Пра-

В.Т.

Б.Т.

ПАСЬЛЯ ВЫБАРАЎ

Аптынне "НН" Чаму не абвесыцлі, колькі людзей галасавала “супраць усіх”?

МІКАЛАЙ ЛАЗАВІК

сакратар ЦВК:

Падчас парлямэнцкіх выбараў мы ўпершыню ўвялі г.зв. "пазытыўны бюлетэн": галасуючыя за таго ці іншага кандыдата, выбаршчык не выкрэслівае тых, хто яму недаспадобы, а пазначае імя самага годнага птушку, крыжыкам ці нечым падобным. Ен галасуе на супраць двох, а за аднага. Гэты бюлетэн мы ўвялі пасылаемага, як новы Выбарчы кодекс набывае моц, а ў ім — норма, што пры падліку галасоў на ўчастку падлічаючца як галасы за, так і галасы супраць кожнага кандыдата. Пункту "супраць усіх" не было нават у старым, "негатыўным" бюлетэні. І таму гэта норма — падлік галасоў "супраць усіх" — праста апушчаная.

Лічбы выбарцаў, якія галасавалі на гэтых выбараах супраць усіх, у нас няма. Яе можна вывесці матэматычна. А гэта робіцца так: з колькасцю грамадзяніаў, якія ўзялі ўдзел у галасаванні, адняць колькасць галасоў, пададзеных за кожнага з кандыдатаў, адняць колькасць неесадарных, сапсаных бюлетэніяў. Рэшта ё будзе "супраць усіх". Заканадаўства не патрабуе правядзення гэтых падлікаў.

АНДРЭЙ ЗАВАДЗКІ

супрацоўнік Фонду Сапегі, удзельнік "Незалежнага Назіранія":

Я адкажу прыватна. Справа ў тым, што на толькі сёлета, а і ў іншыя гады лічба "супраць усіх" ніколі не ўваходзіла ў выніковы пратакол. "Супраць усіх" хоць і лічыцца, калі бюлетэні разьбіваю-

ца на стосікі, хоць і ёсьць такі стосік "супраць усіх", але гэта лічба даплюсюваецца да колькасці галасоў супраць таго ці іншага кандыдата.

АЛЕГ ГУЛАК

юрист, выкананічы дырэктар Беларускага Хэльсынскага Камітэту:

Увогуле нідзе не напісаны, якія менавіта звесткі мусіць абавязчыцца. Выбарчы Кодекс (арт.79) прадугледжвае, што ЦВК павінна зрабіць паведамленне. Там усяго ѹ напісаны, што "паведамленне пра вынікі перадаеца". А што ѿтм паведамленыні — не расшыфруваеца. Разумееце?

ВАЛЯНЦІН СТЕФАНОВІЧ

юрист, удзельнік "Незалежнага Назіранія":

Можа быць, лічба выбарцаў, якія прагаласавалі супраць усіх, была значнай. Но многія не хацелі галасавацца ні за Ганчарыка, ні за Лукашэнку. І тут можа нешта хавацца. Я думаю, калі б падаваліся вынікі "супраць усіх" і вынікі супраць кожнага кандыдата, наўзіральнікам было бы лягчэй вылічыць фальсифікацыі, а камісіям — цяжкай сплянаваць іх.

ПАҮЛЮК КАНАВАЛЬЧЫК

анархіст:

Звесткі "супраць усіх" не аглошваліся, бо ў нашай краіне і ня можа быць тых, хто галасуе "супраць усіх". У разылк бралася толькі графа "за Аляксандра Рыгоравіча Лукашэнку". Астатнія нікто не лічыў.

Аптывала Святлана Курс

ВЫНІКІ АНКЕТЫ "НН"

Вынікі аптыннія чытачоў "НН" рэдакцый падводзіць пасыяя вялікай паўзы: аптынніе, за каго б прагаласавалі чытачы, праводзілася перад зборам подпісаў, а ягоныя вынікі падсумаваныя толькі цяпер, пасыяя выбараў. Дыстанцыя дазваляе зразумець, якія прорва аддзяляе грамаду людзей, беларускіх па культуры — а менавіта гэтае людзі складаюць аснову аўдыторыі "НН", — ад людзей, расейскіх або креольскіх па культуры, якія складаюць большасць у грамадстве ў целым. На галоўнае пытанніе анкеты: "За каго бы праагаласавалі на прэзыдэнцкіх выбараах?" — ад чытачоў былі атрыманыя 392 анкеты з наступнымі адказамі (пазначаныя толькі палітыкі, якія згадваліся 2 і болей разоў; неграмадзянаў Рэспублікі Беларусь і дзеячоў культуры мы ні ўлічвалі):

Зянон Пазыняк	187
Сямён Домаш	102
Вінцук Вячорка	19
Павал Жук	14
Аляксандар Дабравольскі	10
Алег Трусаў	8
Міхаіл Чыгір	7
Юры Хадыка	6
Станіслаў Шушкевіч	6
Аляксандар Лукашэнка	4
Ні за кога	3
Станіслаў Багданкевіч	2
Алесь Бяляцкі	2
Павал Казлоўскі	3
Вячаслав Січук	2
Сяргей Высоцкі	2

Фаварыты "нашаніццаў" не пайшлі на выбараы. А кандыдаты, якія сталіся фаварытамі выбараочае гонкі, не былі сымпатычныя аўдыторыі "НН". Адказы на іншыя пы-

Пашта рэдакцыі

Беларуская рулетка

— Што такое "беларуская рулетка"?

— То самае, што і "расейская, толькі з пустым рэвалвэрэм".

3 народнага фальклёру

Беларускі выбаршчык іде на выбараы ўчастак, нібы той заўтар азартных гульняў, якому ў апошні час жудасна не шануецца, — у казыно. Імкне яго туды неадолальная патраба адыграцца, апраудацца перад самім сабой. Сэньняшня гульня — ягоная апошняя надзея: у яго ў кішэні ляжыць увесі ягоныя назапашаныя цягам папярэдняга стагодзьдзя палітычныя капітал, і ён цвердзірае вырашыць усі... на Ганчарыка. Альбо?... Не, на Ганчарыка. Штосыць ў сэрыи яму падказвае, што Ганчарык праіграе, то ж бо другой верагоднай стаўкай з нулем — сам уладар казыно. Але азарт, сядзеч — а раптам?... Немагчыма ж, каб увесі час не шандаваць! Да таго ж, "знаўцы гульні" увесі час рабіць яму ставіць на

Ганчарыку. Ён ставіць усё да апошняга шэлага і праіграе. Не шануецце.

Пасыяя столькіх нешанункаў ільга было б ужо зразумець, што гуляць у такія гульні ня мае сэнсу. Ва ўсялікім разе, па правілах гаспадара казыно.

А што далей? Некаторыя аддаюць перавагу самагубству. Некаторыя маюць мужнісць і слізу пачаць з нуля ѹ зъбираюці капітал для далейшай гульні. Толькі самыя баязльвіяя, учорашнія "знаўцы", ідуць на "кампраміс", узяўшы ў руку зброя, яны пачынаюць дэмантрэтуна гуляць у расейскую рулетку па беларускіх правілах — папярэдне цішком выніяўшы з рэвалвэрэу ўсе набоі. Выбагаючы на плошчы з крыкам "Усё, застяруюся!", яны імкнуцца прымусіць гледачоў заплатіць ім, каб яны не страліся. Не давайце им грошу: яны папросту зъбираюць перадвыбарчы капітал з улюбёным методам: жабраваньнем.

Максім Шчур, Прага

тэныні тae даўніе анкеты тлумачаць, чаму. Самымі папулярнымі сярод чытачоў "НН" перадвыбарчымі довідзімі аказаліся "Беларусь для беларусаў" і "Беларусь у Эўропе". Таксама наўшы чытачы часта згадвалі лёзунгі тым ці іншым чынам звязаныя з умацаваннем незалежнасці: клопат пра дабрабыт грамадзяніаў, прыватную ўласнасць, выхаванніе нацыянальнага гонару і ўмацаванні

ральных (БНФ, АГП), калі 15% гатовыя падтрымаваць радыкальную правую сілу або кааліцыю радыкальных суполак, якія існуюць напаўпадполына. Во такі мелі настрой людзі, беларускія па культуры, напярэдадні выбараў.

Пытанніе пра тое, якія палітычныя партыі падтрымліваюць чытачы "НН", выявіла вялікі разброд думак. Калі трэцій часткі наўшы чытачоў трymаюцца кампенсаваты ўна-хрысціянскіх поглядаў (Пазыняк), столькі ж — нацыянал-лібэ-

ральных (БНФ, АГП), калі 15% гатовыя падтрымаваць радыкальную правую сілу або кааліцыю радыкальных суполак, якія існуюць напаўпадполына. Во такі мелі настрой людзі, беларускія па культуры, напярэдадні выбараў. Відаць, прыкладна гэтаксама яны думаюць і цяпер, толькі адчуваюць яшчэ горыч ад уласнае наядольнасці зъміяць ход мінулае кампаніі.

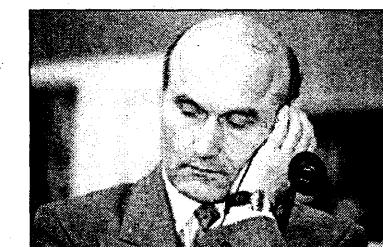
Камэнтар

Чаму чытачы "НН" застаюцца з Пазыняком?

Звычайна ў розных аптынніях "па жаданні" ў СМИ, Інтэрнэце і г.д. удзельнічает самая актыўная частка чытачоў. Інакш кажучы, ты, каму карыцца выказацца, а ня проста спажыць інфармацыю. Зацікаўленасць аптынніем "НН" выўлялася нават у тым, што многія галасавалі па некалькі разоў, адмыслова скупляючы нумары з анкетай. Па магчымасці, "двайнія" галасы ні ўлічваліся.

Рэдакцый спадзівалася, што гэтыя "чытацькаі выбары" стануть выбарам кампрамісу, які даваўся цяжкі, — своеасаблівым урокам для палітыкі, якія ці наўшы выўляліся нават у тым, што яны бадай што ня верылі ў казкі. Прынамсі, Домаш быў тут. Салідны. Усьмешлівы. Спакойны. Тыя ж дабрабыт, заможнасць, беларускія будуць ня заўтра, але абавязкова будуць. Толькі бяз казак — без рэвалюцыяў. Дык так і ня можа быць пракладнік. Нашы ж чытачы шукали сваё, а не кампраміснага кандыдата.

Перамог у тым чэрвеньскім ліпенікім аптынні Пазыняк. Відаць, ня столькі Пазыняк-палітык, колікі Пазыняк-знак. Сымбал просталінейнасці, катэгічнасці ў беларускасці. Пазыняк — новы герой старое беларускай казкі, адважны асілак, які ўсё

"НН", на ўзроўні Лукашэнкі, Чыгіра і Крыжаноўскага. Ганчарык паводзіцца надзвычай асцярожна, жадаючы не пакрыўдзіць нікога. Звышасцяжнасць Ганчарыка, асцыяльванне яго з прафсаюзамі і намэнклятурой не дадавалі яму папулярнасці сярод чытачоў "НН". Яму актыўна стваралі імідж пераходнага кандыдата, які толькі і можа быць пракладнік. Нашы ж чытачы шукали сваё, а не кампраміснага кандыдата.

Пасыяя выбараў адышлі ў цень адзіні кандыдат Ганчарык, яшчэ раней — Сямён Домаш. Сярод пустазельніка пануе толькі адзін пэрсанаж. А людзі зноў будуць чакаць казачнага асілка, які зробіць казку добраі.

Андрэй Чык

Тыдзень

нашага жыцця

Іншагурацыя мінулага пад эпіграфам з Каараткевіча

Лукашэнка ў сваёй рабочай разыдэнцыі ўручыў новыя пагоны і ўзнагароды групе генэралаў і афіцэраў. Афіцэйна — за ўдале правядзенне вучэніня "Неман-2001", але заўтрашнія іншагурацыі надавала падзеі зусім іншы змест: ён нібыта аддзяліў сваім верным аборонцам Маўляў, менавіта дзякуючы вашай адданасці і прафесійнасці міне пераабраў на другі тэрмін.

Кароткая цырымонія ўзнагароджання на "Чырвоным доме" гаворыць пра тое, як будзе жыць Беларусь у наступныя пяць гадоў, больш, чым паміжнае іншагурацыя на самай элекцыйчай плошчы сьвету, якай абылася праз дзеянь Газеты ў незалежнай Беларусі ніколі не пісалі пра генэралаў тэатак шмат, як апошнім часам, ніколі гэтак улады на песьцілі ўвагай сілаво.

Пасыяя столькіх нешанункаў ільга было б ужо зразумець, што гуляць у такія гульні ня мае сэнсу. Ва ўсялікім разе, па правілах гаспадара казыно.

Пасыяя столькіх нешанункаў ільга было б ужо зразумець, што гуляць у такія гульні ня мае сэнсу. Ва ўсялікім разе, па правілах гаспадара казыно.

Пасыяя столькіх нешанункаў ільга было б ужо зразумець, што гуляць у такія гульні ня мае сэнсу. Ва ўсялікім разе, па правілах гаспадара казыно.

Польща

Вяртанине левых

29 млн. польскіх выбаршыкаў учора абразі 460 дэпутатаў Сейму і 100 сэнатарапу. Апазыцыйны хайрус Саюзу Лявіцы Дэмакратычнай і Уніі Працы (*SLD-UP*) перамог кіроўніца "Салідарнасьць", што вымушаная апошнім часам літаральна змагацца за сваё існаванье.

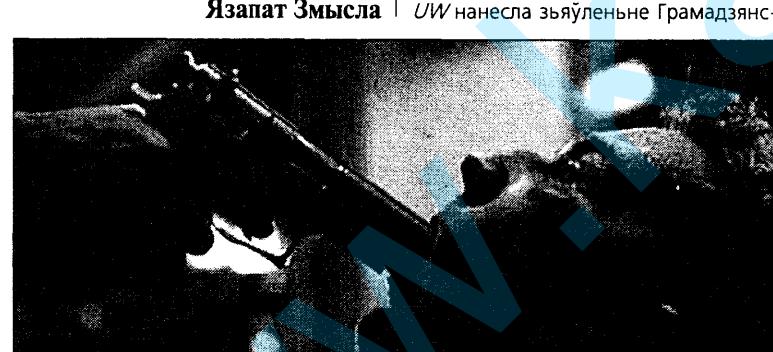
Нават выбітныя асобы, кшталту прэм'ера Ежы Бузка, якіх "Салідарнасьць" выставіла сваім кандыдатамі, не выратавалі сітуацыі. Заняпад "Салідарнасьці" тлумачыца замішанасцю правых у шэрагу скандалаў. Вянцом усяму стала справа з дзіркай у дзяржбюджэце.

У адрозненіе ад "Салідарнасьці", шырокі хайрус сацыял-дэмакратычнай арыентацыі (*SLD-UP*) здаецца людзям гарантый стабільнасьці, а бізнес не бацца яго, бо паказаў свою здольнасць і жаданыне праводзіць рэформы. Кіроўніца пасты ў *SLD* часта-густа займаючыя колішнія камуністы — як кіраўнік Саюзу Лешак Мільлер. Але для новага пакаленія камуністычнай мінуўшчыны некаторых палітыкаў значыць няшмат.

Апазыцыю леваму хайрусу ў парляманце складаюць лібералы з Грамадзянскай плятформы (апытаныні абяцалі ёй прыкладна 14% галасоў) і аграрнікі зь Сялянскай партыі (каля 12%). Яны ж могуць стаць партнёрамі *SLD* па ўрадавай каціцы ў выпадку, калі левыя самі ня будуть мець большасці ў парляманце. "Салідарнасьць" і Унія Вольнасці маюць шанцы патрапіць у Сойм. Сваю ролю можа адыграть і сялянскае аўяднанне "Самаабарона", папулярнасць якога апошнім часам расце.

У Польшчы, як у большасці єўрапейскіх краінаў, зъмяняюць адзін аднаго левыя, правыя, сярэднія, ствараючыя блёкі, хайрусы, але хто б ні прыйшоў да ўлады, пагрозы для дэмакратыі, рынкавай эканомікі і атлянтычнага саюзу не ўзынікае, і зънікненіе з палітычнага далігледу нейкае партыі не азначае ўціску свабоды.

Язапат Змысла

Да атакі тэрарыста на Амерыку 11 верасьня першы раман Чака Палагнюка ўспрымаўся не толькі як брутальны, але і як камічны. Галоўны герой гэтай кнігі пакутуе на бяссоніцу, галоўным чынам, з-за сваёй працы, якую ён лічыць цынічнай. (Ён разьбірае аўтамабільныя аварыі, каб абараніць інтарэсы аўтамабільных вытворцаў.) Вечарамі герой наўедвае групы падтрымкі невылечна хворых. Ён прыкідаеца хворым на рак або хлюсіце, што ў яго запаленне мазгой. І тут ён разумее, што страта ўсялякай надзеі можа прынесці пачуцьцё свободы. Сутыкаючыся сам-насам са съмерцю, ён лепш адчувае паўнату жыцця, і да яго вяртаецца сон. І ўсё ідзе добра, пакуль не зъяўляеца Марла Сынгер — сябронка з групы падтрымкі (якая таксама сымулюе хваробу). Яна паступова ўваходзіць у асабістасць жыцця героя, бо сутракаеца з ягоным сябрам, містычным Тайлерам Дэрдэнам. Тайлер — афіцыяント, які марыць зруйнаваць гэты свет. Ён — "партыян-тэрарыст у сфэры абслуговывання". *Project Mayhem* узяты з Анархічнай Кулінарнай Кнігі. Пачынаеца з дробізмем: Тайлер плюе ў суп сваім кліентам, а пасля болей, болей... І калі аднойчы герой і Тайлер дзеля забаўкі пачынаеца лупцаваць адно адно ў мясоўым бары, тут і нараджаеца сакрэтная арганізацыя Байцоўскі клуб. "Першае правіла Байцоўскага клубу — не гаварыць пра Байцоўскі клуб".

І вось ужо незадаволеныя жыццём дармаеды бавяць свой вольны час у Байцоўскім клубе, збываючы адно аднаго на горкі яблыкі. На наступны дзень яны ідуць на сваю працу з сінякамі, пабітымі, але з пачуцьцём, што яны хоць на нешта здольныя. Аднак Байцоўскі клуб — толькі першы прыступок вялікага анархічнага плану Тайлера. Хутка па ўсёй краіне пачынаеца павальны гвалт, апагеем якога аказваеца шызафранічнае разъвязка, што адбываеца на самым высокім будынку ў сівеце.

А пачынаеца кніга сцэнай канца, сцэнай раздваення съядомасці і прароцкае відзеяне, якую шмат хто згадаў 11 верасьня.

Лешак Мільлер

Восем польскіх партыяў: хто за што

кай плятформы, што адброва ў Уніі большасць расчараўванага электарата — "чыстых" лібералаў і маладых прагматыкаў.

Чацьверты — наваствораная партыя "Самаабарона". На пачатку 90-х эта была прафаэзная суполка сельскагаспадарчых работнікаў. Аснову яе складаюць фэрмёры, якія пасля банкрутства абрали шлях "сялянскага бунту" замест вяртанина крэдыту. Іхны правадыр Анджэй Лепэр відомы тым, што зладзіў колькі гучных блякадаў аўтамагістраляй і пагражжаў прапрасіць прыгук у Лукашэнкі. Тады ён яшчэ не выдаваў сваіх намераў зрабіць палітычную кар'еру, называючы прэзыдэнта Квасынскага "найвялікім гультамаістам краіны", а Лешак Бальцаровіча "еканамічным ідыётам і бандытам". Сёняня Лепэр кажа, што "прышоў час разблікаваць Польшу". Галоўным аргументам, які ён прыводзіц, закліканічы галасаваць за сябе — "усе астаратні ўжо напраліўся". "Самаабарона" супраць уступлення ў ЭЗ і за утрыманне белых коштамі багатых. Са-маабаронаўцы абяцаюць пасля прыходу да ўлады шмат като пасадзіць за краты.

Пяція — партыя "Права і справядлівасць". Назва партыі адначасова зъяўляеца ейным лёзунгам. Яе кіраўнікі — браты-блізінцы Лех і Яраслаў Качынскія, добра вядомыя з часу "Салідарнасьці" як "цвёрда праўны". У партыі высокі рэйтынг — 8%, дзякуючы іміджу "самотнага шэрыфа, барацьбіта з мафіяй і карупцыяй" Леха Качынскага,

які ён набыў за год працы на пасадзе міністра юстыцыі. Галоўны пункт праграмы можна выказаць слыннай фразай "Злодзеі павінен сядзець у турме". Партыя выступае таксама супраць зутаназіі, аборту, гомасексуальных шлюбаў і зыніжэння падаткаў, бо "нія тая сітуацыя". Праноўваецца таксама часова аднажыцьця сымдротнае пакараньне.

Шостая — **Польская Сялянская Партия (PSL)**. Адзінай клясавай партыя — сялянская. За 10 год пасля падзення ПНР яна змагла захаваць свой электрарат на ўзроўні 10–12% галасоў. Польскі палітолягія прап. Унік-Ліпінскі называе галоўным парадоксам існавання *PSL* то, што партыя, якая абараняе інтарэсы беднага сялянства, сама зациклена на захаванні гэтага спою грамадзтва, без якога не было бы і самай партыі. *PSL* і яны лідэр Яраслаў Каліноўскі дзялкуюць "блізкасць да людзікіх справаў", г.з.н. таго, што хвале людзей у дадзеных момант, і кажуць, што ня варта абцяжарваць палікай новымі клопатамі, бясьпеку і стварыць аднолькавыя магчымасці для разъвіцця.

Сёмыя — **"Грамадзянская Платформа"** — у апытах набірае прыкладна столькі ж, колькі і *PSL*. Платформай кіруе трохміліённым парадоксам існавання *PSL* то, што партыя, якая абараняе інтарэсы беднага сялянства, сама зациклена на захаванні гэтага спою грамадзтва, без якога не было бы і самай партыі. *PSL* і яны лідэр Яраслаў Каліноўскі дзялкуюць "блізкасць да людзікіх справаў", г.з.н. таго, што хвале людзей у дадзеных момант, і кажуць, што ня варта обцяжарваць палікай новымі клопатамі, бясьпеку і стварыць зоракі Эўразіязу. Фармальны лідэр Яніна Краус, нефармальны — Тамаш Карвоўскі. Яны патрабуюць "спыніць злачынную прыватызацыю", "аддаць пад суд міністра дзяржжаўнае маёмысці", "захаваць усеагульную павіннасць" і, відома ж, скажаць Эўропе "не". Гэты рух аўяднаны 47 розных суб'ектаў — пераважна дробных працарадыкальных партыяў, што пласкобу на мелі ніякіх шанцаў трапіць у Сзым. У рэйтынгах "Альтэрнатыва" набірае ня больш за 1%.

Сяргей Рак

Платформай кіруе трохміліённым парадоксам існавання *PSL* то, што партыя, якая абараняе інтарэсы беднага сялянства, сама зациклена на захаванні гэтага спою грамадзтва, без якога не было бы і самай партыі. *PSL* і яны лідэр Яраслаў Каліноўскі дзялкуюць "блізкасць да людзікіх справаў", г.з.н. таго, што хвале людзей у дадзеных момант, і кажуць, што ня варта обцяжарваць палікай новымі клопатамі, бясьпеку і стварыць аднолькавыя магчымасці для разъвіцця.

Апошнім нумарам ідзе самы маргинальны грамадзкі рух **"Альтэрнатыва"**, што ўтварыўся ў сакавіку, капіл з Альбертам Аляхоўскі, які на прэзыдэнцкіх выбарах увесені 2000 г. наўбраў 18% (другое месца пасля А.К. вісцьніцкага), Дональд Туск, віцэмаршал сенату, дысайдэнт з Уніі Свабоды і Мацей Плахынскі, маршалак Сзыму, які выйшаў з *AIS*. Яны стварылі Грамадзянскую Платформу, каб "даць Польшчы шанец". А для гэтага ёй мусіць кіраваць кампетэнтныя людзі, дзяржава не павінна дышыць прыватную ініцыятыву, а даць грамадзянам доступ да адукацыі, гарантаваць бясьпеку і стварыць аднолькавыя магчымасці для разъвіцця.

Апошнім нумарам ідзе самы маргинальны грамадзкі рух **"Альтэрнатыва"**, што ўтварыўся ў сакавіку, капіл з Альбертам Аляхоўскі, які на прэзыдэнцкіх выбарах увесені 2000 г. наўбраў 18% (другое месца пасля А.К. вісцьніцкага), Дональд Туск, віцэмаршал сенату, дысайдэнт з Уніі Свабоды і Мацей Плахынскі, маршалак Сзыму, які выйшаў з *AIS*. Яны стварылі Грамадзянскую Платформу, каб "даць Польшчы шанец". А для гэтага ёй мусіць кіраваць кампетэнтныя людзі, дзяржава не павінна дышыць прыватную ініцыятыву, а даць грамадзянам доступ да адукацыі, гарантаваць бясьпеку і стварыць аднолькавыя магчымасці для разъвіцця.

Апошнім нумарам ідзе самы маргинальны грамадзкі рух **"Альтэрнатыва"**, што ўтварыўся ў сакавіку, капіл з Альбертам Аляхоўскі, які на прэзыдэнцкіх выбарах увесені 2000 г. наўбраў 18% (другое месца пасля А.К. вісцьніцкага), Дональд Туск, віцэмаршал сенату, дысайдэнт з Уніі Свабоды і Мацей Плахынскі, маршалак Сзыму, які выйшаў з *AIS*. Яны стварылі Грамадзянскую Платформу, каб "даць Польшчы шанец". А для гэтага ёй мусіць кіраваць кампетэнтныя людзі, дзяржава не павінна дышыць прыватную ініцыятыву, а даць грамадзянам доступ да адукацыі, гарантаваць бясьпеку і стварыць аднолькавыя магчымасці для разъвіцця.

Апошнім нумарам ідзе самы маргинальны грамадзкі рух **"Альтэрнатыва"**, што ўтварыўся ў сакавіку, капіл з Альбертам Аляхоўскі, які на прэзыдэнцкіх выбарах увесені 2000 г. наўбраў 18% (другое месца пасля А.К. вісцьніцкага), Дональд Туск, віцэмаршал сенату, дысайдэнт з Уніі Свабоды і Мацей Плахынскі, маршалак Сзыму, які выйшаў з *AIS*. Яны стварылі Грамадзянскую Платформу, каб "даць Польшчы шанец". А для гэтага ёй мусіць кіраваць кампетэнтныя людзі, дзяржава не павінна дышыць прыватную ініцыятыву, а даць грамадзянам доступ да адукацыі, гарантаваць бясьпеку і стварыць аднолькавыя магчымасці для разъвіцця.

Апошнім нумарам ідзе самы маргинальны грамадзкі рух **"Альтэрнатыва"**, што ўтварыўся ў сакавіку, капіл з Альбертам Аляхоўскі, які на прэзыдэнцкіх выбарах увесені 2000 г. наўбраў 18% (другое месца пасля А.К. вісцьніцкага), Дональд Туск, віцэмаршал сенату, дысайдэнт з Уніі Свабоды і Мацей Плахынскі, маршалак Сзыму, які выйшаў з *AIS*. Яны стварылі Грамадзянскую Платформу, каб "даць Польшчы шанец". А для гэтага ёй мусіць кіраваць кампетэнтныя людзі, дзяржава не павінна дышыць прыватную ініцыятыву, а даць грамадзянам доступ да адукацыі, гарантаваць бясьпеку і стварыць аднолькавыя магчымасці для разъвіцця.

Апошнім нумарам ідзе самы маргинальны грамадзкі рух **"Альтэрнатыва"**, што ўтварыўся ў сакавіку, капіл з Альбертам Аляхоўскі, які на прэзыдэнцкіх выбарах увесені 2000 г. наўбраў 18% (другое месца пасля А.К. вісцьніцкага), Дональд Туск, віцэмаршал сенату, дысайдэнт з Уніі Свабоды і Мацей Плахынскі, маршалак Сзыму, які выйшаў з *AIS*. Яны стварылі Грамадзянскую Платформу, каб "даць Польшчы шанец". А для гэтага ёй мусіць кіраваць кампетэнтныя людзі, дзяржава не павінна дышыць прыватную ініцыятыву, а даць грамадзянам доступ да адукацыі, гарантаваць бесьпеку і стварыць аднолькавыя магчымасці для разъвіцця.

Апошнім нумарам ідзе самы маргинальны грамадзкі рух **"Альтэрнатыва"**, што ўтварыўся ў сакавіку, капіл з Альбертам Аляхоўскі, які на прэзыдэнцкіх выбарах увесені 2000 г. наўбраў 18% (другое месца пасля А.К. вісцьніцкага), Дональд Туск, віцэмаршал сенату, дысайдэнт з Уніі Свабоды і Мацей Плахынскі, маршалак Сзыму, які выйшаў з *AIS*. Яны стварылі Грамадзянскую Платформу, каб "даць Польшчы шанец". А для гэтага ёй мусіць кіраваць кам

Наша Ніва [39] 24 верасьня 2001

5

Талібаў шкада: яны ніколі не жылі ў чалавечых умовах, яны бедныя, многія з іх нават твару жаночага ня бачылі

Сусветная вайна з тэарыстамі Амерыканцы ня маюць шанцаў, а талібы — будучыні

Аўганістан зноў прыцягнуў да сябе ўсеагульную ўвагу. Каб не паўтарыць памылкі, якую ўжо ня раз рабілі іншыя ворагі Аўганістану, амерыканцы выхадзяць з того, што адкрытая вайна не прынесь ім перамогі.

І аніякая перавага ў тэхніцы ці людзкім сіле не дапаможа, бо, напрыклад, са 100 тысячай жаўнер-рау савецкага войска, якія стаялі ў Аўганістане, у баях бралі ўдзел толькі 15 тысячай, а астатнія ахоўвалі дарогі, базы, вузлы сувязі і іншыя аб'екты інфраструктуры.

Асобную ўвагу трэба звязніць на "хаўрусынку" ЗША: Пакістан і Іран сёняня на амерыканскім баку, але ж у іх актыўізуюцца моцныя ісламісцкія партыі, а ў Пакістане таксама значная колькасць пуштунскага насельніцтва. Тэарыстычная вайна можа распаўзіцца за межы рэгіёну.

Можна, зразумела, войскай у горы ня слаць, амежавацца ракетна-бомбовымі ўдарамі. Але эфект будзе нулевы — у Аўганістане няма чаго нішчыць, бо там нічога няма наагул. Так, у 1998 г.,

помесцячыся за ўзарваныя бэн Ладэнам пасольствы ЗША ў Танзаніі і Кеніі, амерыканцы выпуспыцілі па Аўганістане 80 ракетаў — толькі ў 6 разоў меней, чым па Сэрбіі. А талібам хоць бы што.

У амерыканскай энцыклапедыі, выдадзенай у XIX ст., ёсьце артыкул Фрыдриха Энгельса пра Аўганістан, які распачынаецца словамі: "Аўганцы ўжо даўно сталі б вялікім народам, калі б ня іхная любоў да свабоды і нянавісьць да ўсялякай цэнтралізаванай улады". Нават калі амерыканцы перамогуць і, скажам, скінуць талібскі ўрад, цяжка ўяўіць, як яны здолеюць упарядковаць краіну. Гэта ня Косава, тут і насељніцтва шмат большае, і культура іншая. Аўганцы наўрад ці захочуць засвойваць амерыканскія дэмакратычныя каштоўнасці. У гэтым сэнсе Аўганістан прымушае ўспомніць Самалі і няўдалу амерыканскую аперацыю там на пачатку эры Клінтаны.

Талібаў можна толькі пашкадаваць. Большасць з іх — маладзёны, што не памятаюць мінага

жыцця. Яны ня ведаюць нацыянальных традыцый і гісторыі, апрач традыцый свай вёскі, ды ад іх спрабуюць пазбавіцца, калі тыя супярэччаюць прымітыўнаму ісламу правадыроў руху. Яны ўмогія нават у парадунанні з маджагедамі, што ваявалі з СССР і пасля ўзяліцы Кабулу ў 1992 г. глядзялі захапленынем мультікі зь Miki-Maўsam у холах нечувана панскіх для гэтых вяскоўцаў гатэляў. Талібы ніколі не жылі ў чалавечых умовах, бо савецкая агрэсія выбіла з калайні жыцця яшчэ іхных бацькоў. Многія з іх наагул выраслі сиротамі на чужыне. Пасля — прымітыўнае наўчанье, войска, аўтамат. Усё. Многія з іх твару жаночага ня бачылі, бо аўганскія жанчыны ходзяць цалкам захутаныя, пакідаючы толькі дзіркі для вачей.

Дарэчы ў Кур'ане ані слова няма пра абавязак жанчынаў закрывалаць твар: гэтае "дапаўненне" давялі да "дасканаласці" ў Аўганістане. Зь цемрашальствам трэба змагацца любымі сродкамі. Нельга толькі апускацца да ўзоруно цемрашала.

Сяргей Радштейн

Клуб

ding за дзевяць хвілінай ня стане. Бэрш дастатковую колькасць выбуховага жэле і аблкладаеш ім нясучую апору. І ўсё — ніякі будынак на съвеце ня выстаць. Трэба толькі добра ўмяць жэле ѹ павялічваць апору мяхамі з пяском, каб выбух быў скіраваны на апорную калёну, а не на паркоўку вакол яе.

Ни ў воднай гістарычнай кнізе такога я ні знойдзе.

Тры способы вырабу напалму. Першы: зьмешваеш роўныя часткі бэнзыну і замарожанага канцэнтрату апэльсінавага соку. Другі: зьмешваеш пароўну бэнзыну і колу-лайт. Трэці: разводзіш у бэнзыне кашчачас лайно да атрыманьня густой сумесі.

Запытайцеся ў мяне, я магу расказаць таксама, як вырабляць іэр-вова-паралітычны газ. А бомбы пад машыны — гэта ж проста супер!

Дзевяць хвілінай.

Parker-Morris Building зваліца ўсім сваім сто дзвеяноста адным паверхам, паваліца павольна, як дрэва ў лесе. Як бервяно. Ты можаш заваліць што за ўгодна. Гэта ж падумаць, што месца, на якім мы ціпер тырчым, будзе ўсяго

толькі крапкай у небе!

Мы з Тайлерам на краі даху, у міне ў роце рэвальвэр. Ці ён хоць чисты, гэты рэвальвэр?

З акна вылятае другая шафа, а з яе — шуфлядкі, а з іх, нібы чарада галубоў, — гурбы белай паперы. Аркушы падхоплівае вешер. Гэта так адпадна, што мы зусім забываємся пра Тайлераў забойства-самагубства. Восем хвілінай.

Потым выбітыя шыбы пачынаюць курэць. Дым, ідзе дым. Зынчальнай група дасыць першы сыгнал да атакі мо хвілінай праз восем. Гэты гім ператворыцца ў пыл, і толькі ягоныя фоткі застаўніца ў гістарычных кніжках.

Пяць здымкаў, падзеі ў разьвіцьці: будынак стаіць, потым будынак нахіліць на 80 градусаў, потым — на 75 градусаў. На чацвертым здымку — 45 градусаў, і ягоны каркас ужо не вытрымлівае, гніцца. Апошні здымак — увесце ста дзвеяноста адзін паверх з грукатам падае на Нацыянальны музей, у які насымреч хацеў пацэліц Тайлер.

"Гэта наш съвет, цяпер гэта наш съвет, — кажа Тайлер. — А ўсе колішніе людзі памерлі".

Калі б я ведаў, што з гэтага ўсяго выйдзе, лепш бы я быў памёр і апінуўся адразу на Нябесах.

Сем хвілінай.

На версе Parker-Morris Building з рэвальвэрам у зубах. Сталы, шафы, кампьютары ляжаць у бок натоўпу, нібы мэтэоры, дым прэ

праз выбітыя шыбы, а трима кварталамі ніжэй, па вуліцы, група зынчальнай сочыць за гадзіньнікам, і я ведаю ўсё гэта: рэвальвэр, анархія, выху — усё гэта, на самой справе, з-за Марлы Сынгер.

Шэсць хвілінай.

У нас тут нешта накшталт трох-кутніка. Мне патрэбны Тайлер. Тайлера патрэбна Марла. Марле патрэбны я.

Я не хачу Марлы, а Тайлер ня хоча, каб я быў побач, больш ня хоча. Гэта не пра каханыне, гэта пра валоданьне.

Бяз Марлы ў Тайлера не было бы ні халеры.

Пяць хвілінай.

Можа, мы маглі б увайсьці ў легендзу, а можа й не. Не, кажу я, але чакай.

Дзе быў бы Езус, калі б нікто не напісаў Эвангельля?

Чатыры хвіліны.

Я адганяю языком рулю да шчакі і выціскаю: ты хочаш увайсьці ў легендзу, Тайлер, і я зраблю цябе легендай. Я быў тут з самага пачатку.

Я памятаю ўсё.

Тры хвіліны.

Пераклала Вольга Гапеева паводле Chuck Palahniuk. Fight Club. — New York: Henry Holt & Company, 1999.

Зъ Нью-Ёрку

Магчымасці паваяваць

За мінулы тыдзень, нягледзячы на прытонае радаснае чаканыне часткі съвету, Амэрыка не паляцела ў прорву, не пацярпела эканамічнай паразы, ня ляснула. Адзіннымі дэфіцитнымі таварамі ў амэрыканскіх крамах застаюцца нацыянальныя штандары, якія ціпера вісяць ледзве не на кожным доме, упрыгожваюць машыны, курткі, тэчкі, а таксама плякаты "Я ганаруся, што я амэрыканец", "Так, мы пераможам".

Амэрыканская трагедыя згуртавала амэрыканскі народ. Пагроза помсты, як на маю думку, спрадвілівай і, спадзяюся, хуткай, туртует народ аўганскі.

Што мусіць адбывацца, каб згуртаваліся беларусы?

Зъ Беларусі чуваць рознае. Нейкі Кастусь пакідае ў нашаніцкай кнізе "водгукаў і прапаноў" на Інтэрнэце: "Вось вам і Амэрыка. Усё за грахі, а ЗША ў іх уперадзе плянэты ўсёй. Калісці гэта павінна было здарыцца. Працуе бібліянае "аз ваздам". А нашым нацыяналам трэба меней захапляцца гэней імпэрыі". Дзе людзям так галовы напякае?

Бось што дэвіць: пры ўсёй спагадзе, спачуваннях плебеіскай радасці: нехта большы ад цябе паваліўся. Значыць, ія толькі ты слабы, і моцныя могуць быць слабы. Але й мне гэтымі падзеямі ў галаве нешта зварухнула. Прыйкладам, у 80-я гады, калі хлапцоў куды збиралі кандыдатаў для адпраўкі ў Сырію. У Сыріі Савецкі Саюз вайны ня вёў. Аднак сталася так, што малады лейтэнант, наш вэрбушчык, загуляў і трапіў на гаўптухту, і нас ізноў раскідалі па камандах. Два гады праслужыў я пад Маквой, у супрацьпаветранай абароне, якай запоміналася адым: гэта мы прапусцілі самалётік на Красную плошчу.

Цяпер у мене зноў ёсьць магчымасць апінуцца ў Аўганістане, ужо з амэрыканскага боку, але супраць тых самых ворагаў. Небагатая зъянілася?..

Лявон Юрэвіч

Навіны за тыдзень Пяцігодка ўстрымання

У мітах змагання са СНІДам, улады Свазыленду забаранілі маладым грамадзянкам на працу пяці год жыць полавым жыцьцём. Дзяўчы, старэйшыя за 19 гадоў, а таксама тыя, хто на дадзены момант ужо меў сексуальныя зносіны, павінны насяць на вірапатцы адмысловыя чорна-чырвоныя шарсцяяныя кутасікі, тады як на вірапатцы ніякіх яны мусіць быць жоўтаблакітымі. Апошнім на працу пяці год забаронена не толькі губляць ніякіх, але і насяць штаны ды пасціскаць рукі мужчынам. А тым, хто паспрабуе спакусіцца цнательвіцу, пагражает штраф, роўны цене адной каровы (крыху болей за 150 доляраў). Зы мільёна свазылендцаў больш за 50 тыс. ужо памерлі ад хваробаў, выкліканых ВІЧ.

Маркес з малатка

Ніхто не купіў на аукцыёне ў Барсэлоне вёрсткі раману Маркеса "Ста год адзіноты" з 1926, падрукамі аўтара (старатава ціна — паўмільёна доляраў), якую ЮНЭСКА абвясціла помнікам літаратуры. Урады Калумбіі і Гішпаніі адмовіліся яе купіць, спаслаўшыся на адсутнасць грошей, а амэрыканскія ўніверсітэты і антыкварыя ня бралі ўзделу ў аукцыёне з-за пагаршэння эканамічнага становішча пасыля тэратаў 11 верасьня. Іншыя рэчы Маркеса, выстаўленыя на тым самым аукцыёне, разышліся без праблемаў.

С.Р.

Гасціншчы Беларусі

У большасці краінаў гатэлі — гэта месца камфортнага адпачынку з наборам сэрвісу, што чалавек ня мае ў сябе ў хаце. Гэткія гатэлі ставяцца ў зручных месцах, каб чалавек мог палюбавацца рэдкім краявідам, дыхануць чыстага паветра, альбо, наадварот, апнінца без проблемаў у самым цэнтры гораду з усімі ягонымі выгодамі...

У Беларусі ёсё ня так. У нас гасцініцы былі зазвычай месцамі вельмі кароткага пробыту "камандзіровачных", якім не да адпачынку. Калі не лічыць адпачынкам распіцьцё пасыля працы ў нумары гаралкі. З таго вынікае і стаўленне беларускага гатэльнага "пэрсаналу": "Гут вам не санаторый!"..

Які ў горадзе лад, гэткі ж будзе там і гатэль.

Самы шыкоўны беларускі гатэль стаіць ня ў якім Мядзеле, Браславе ці Нясвіжы, а ў... Наваполацку — трохзоркавы "Нафтан".

Нечакана камфортны й дагледжаны гатэль вас сустрэні ў Століне тубыстымі в'етнамскімі кілемі. Там заўжды ёсьць і гарачая вада, і душавы ў нумарах.

А вось у Краснапольі ў свой час мне давялося жыць у гатэльчыку, дзе ёсё выгоды былі на двары, разам з рукамінікам. А пітная вада стаяла там на калідоры ў в'едрах. Паколькі сывята на двары не было, а цымнела хутка, мала хто рыхаваў скарыстацца драўлянай прыбіральнай. Таму першае, чым вітала цётка-вахцёўка гасціёў, было: "Хлопцы, вы же хоць пад вонкнамі не сарышце...".

У Мазыры гатэль "Прыяць" стаіць на высацэйнай гары, і да яго траба ўздымацца па траптуары, засыпаным яблыкамі, што ёсё коціца й коціца некуды ўніз. Затое з балькону верхняга паверху адкрываецца чудоўная пана-

рама гораду й прыпяцкіх паплавоў, у якіх зывіваецца, нібы ана-конда, вялізарная рака. Рэкамэндују ўстаіць да сывітанку, не пашкадуеце.

Важная рэч — наяўнасць у гатэлі кавярні ці буфету. Вельмі прыстойнай кarmілі некалі ў місцілаўскім гатэлі. А вось аднаго вечара ў Міры, не знайшоўшы на агул, дзе паесці ў мястечку, еў тушаніну з кансервы. Два суседы па нумары, чачнцы, панаізаўшы за мною, неілк лоўку здолелі разагрэць ту тушеніну з дапамогаю самаробнага кіпяцільніка... Сыта й разнастайна кarmілі некалі ў гатэлі "Магілёў". А ў Быхаве, заседзіўшыся там на два тыдні на раскопках, мы знайшлі нагтутулькі супольную мову з паварыхамі, што яны адмислові для нас, разтаўратараў, гатавалі шыкоўныя калдуны і раз-пораз частавалі гароднай з уласных гародчыкаў.

Самае цікаве ў гатэльным жыцці — людзі.

Падняўшыся на сваі паверх у мазырскім гатэлі, звярнуўся да калідорнай, відавочна не беларускага выгляду, па-беларуску, гатовы перапытатць па-іншаму. А яна рагтам уся расквітнела й загаварыла са мною таксама па-беларуску. Высыветлілася, што яна — туркменка, і прыхала сюды разам з мужам, які працуе на кабельным заводзе. Мяркуючы, што ў Беларусі, як і ў Туркменіі, усе гавораць па-свойму, яшчэ да прыезду выучылася па-беларус-

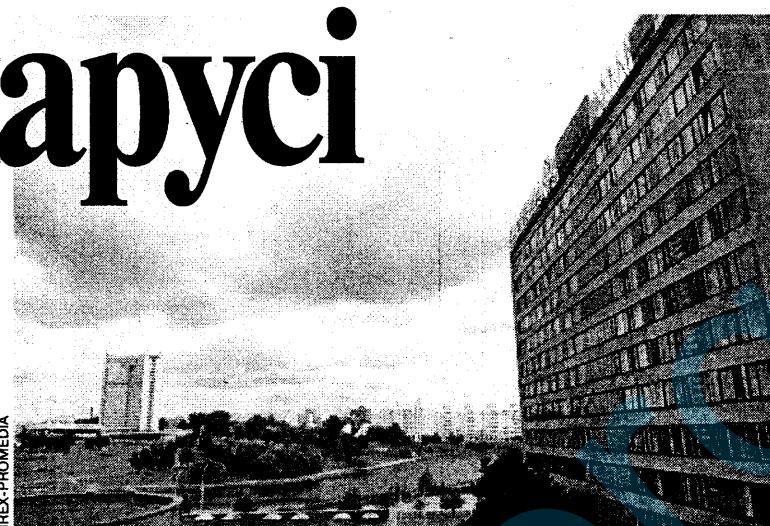
ку й дзяцей пачала вучыць. Гэтак жа радавалася некалі маёй беларускай мове парыце ў Ветцы. А вось у віцебскім гатэлі "Эрыдан", які намагаіцца, па-беларуску не адкажуць. Затое ў іхнім фae сядзіць жывы хамэлеон.

Ну, і самае-самае цікаве — гэта насынікі гатэляў, іхныя прожывашы. Вось былі ў мяне суседзі ў Краснапольі — два дзядзікі з заавтнагляду, якія вымыяралі ўпльывы радыяцыі на жывыя арганізмы. Прынеслы мне жывога шчупака ў вядры, каб я пераканаўся, як ад яго пішчыць дазымэтар. А вось у Гомелі быў сусед з Расеі, інжынер, дык ўсё на маг уязыць у цям, як гэта я беларус. "Вось, — кажа, — прыбалты, я разумею. Там у Азіі нехта. А беларусы — гэта тыя ж расейцы". А ў гатэлі "Беларусь", што ў Горадні, ужо я ўразіў выпадковага суседа. Мне давялося тримаць у скрыніх плён археалагічных раскопак, антрапалагічных матрэялаў: чарапы, косткі. А суседам апынуўся міліцэйскі съедчы, вельмі даткіўны й ветлівы чалавек. Ён не хацеў мяне будзіць і не запальваў съятла, як выходзіў з пакою. Выпадкова ён крануў скрынкі, і па паркеце... пакаціліся чарапы. Доўга давялося тлумачыць, што я такі.

Суседам можа апынуцца й пісменнік, і археолаг, і шафёр, і вайсковец, і студэнты зь Лібану, і пахмурнага выгляду людзі ў цывільным. А ты ідзе ѿ себе, міжволі круціш галавою, міжволі з усімі вітаешся. Пакідаючы чарговы гатэль, авалязкова павязаш з сабою чарговы, як ведамы й не чаканы да прыезду скоды досьвед.

Сяргей Харэўскі

IREX-PROMEDIA

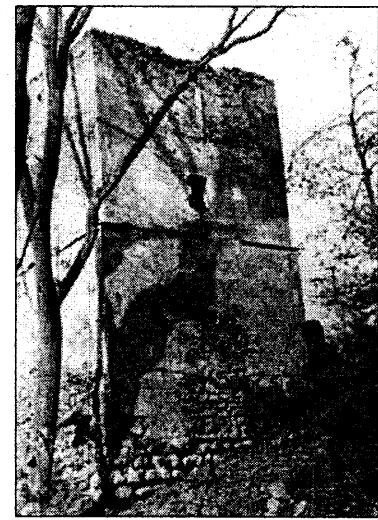

Тут мог бы стаяць ваш гатэль

На беразе Нёмана на Наваградчыне сядроў руінай Любчанскаага замку сіратліва стаіць будынак былога вясковой школкі. Сёньня будынак амаль не выкарыстоўваецца і, гэтаксама як суседнія дзін замкавыя вежы, гібзе ў занядбанні. Калі сёлета я наведаў гэтыя мясціны, дык падумалася: выдатны атрымаўся б з будынку гатэльчык. Наўкола легендарныя мясціны: праз раку пачынаецца Налібкаўская пушча, дык сам Нёман варты, каб ля яго правесці пару пагожых дзінечкаў адпачынку. Непадалёку — Свіцязь зь міцкевічаўскімі рэліквіямі, а сам Наваградак? А быльш шляхецкія маёнткі ў Шчорсах, Асташыне? Ёсьць тут што паглядзець і дзеля чаго прыехаць.

Прыехаць можна, а спыніцца няма дзе. Асабліва замежным турыстам, якія вельмі ахвочым да раманткі начлегаў у намёце, съяндніяля дякога вогнішча і спрадленьня патрабаў у хмызняку ля ракі. Вось для тыхіх съышчаных турыстаў і варта было б зрабіць цывілізаваны гатэльчык у Любчы. І самому Любчанскаму замку было б карысна прысуседзіцца да заезданага двара: і руіны пачалі бы даглядаць, а з часам новыя гаспадары ўзяліся б за аднаўленне радавога гнязда беларускага магнацкага рода Кішкаў. Но няма нічога больш рамантнага, чым спыніцца на начлег у замку. Толькі яхутка тое можа адбыцца. Дзяржава за такую справу нічога не насымеляцца. Ня тая сітуацыя сёняня ў Беларусі, каб гэтак безразважна рыхавацца грашыма.

Алесь Аркуш

Рукапіс, пакінуты

Кожны з нас за жыццё ўсялякія бачыць гатэлі: ад амэрыканскіх "Рэдзісанай" са штуцнай пазалотай да трэба ўсе на траба да расейскай "Масквы", дзе некалі пасярод лета ў лесівічны пралёт упаў найвялікшы беларускі паст. "Фае гатэлю" — па-расейску разыеглае і па-савецку нягутульнае", — згадваю фразу з апавядання Вінцэса Мудрова. Згадваю таксама мураснік- "Форум" у цэнтры Варшавы альбо малюпансенкі драўляныя mestachkovы будынак, дзе з аднаго боку ўход вёў у гатэль, а з другога — у трупярню. Раніцо з гатэльнага акна можна было назіраць, як на падворку збіраюцца далакопы. Чакаюць працы. Хоць мястечка настолькі маленькае, што за ночь, магчыма, ніхто й не памёр.

Станіслаў Шушкевіч нядайна сказаў: найлепшае, што засталося сёняня ў Беларусі — гэта гасцініцы нашага народу. Другая назва гатэлю — гасцініца. Выглядае, што беларускі гатэль мусілі быць эпіцэнтрамі гэтай самай нацыянальнай гасцінінай. Але гэта не зусім так. Гатэлі ў Беларусі — для камандзіровачных (шяпер, праўда, яшчэ пад офісі і для паседжанняў апазыцыйнае намэнклатуры). У кожным разе, больш для працы, чым для адпачынку. Гэтую выснову пасцярджаюць турыстычныя каталогі. Да прыкладу, ні ў водным каталёгу буйных расейскіх турагенцтваў ня то што

Гатэль "Форум" у Варшаве

які гатэль, але сама Беларусь ня згадваеца іншы разу. Гэта ня месца для турызму.

Гісторыі, пачутыя ды пабачаныя ў гатэлях, можна пераказаць бясконца. Яны сапраўды часыцяком ператвараюцца ў апавяданні. Згадваю страшнаваты трывалер Адама Глобуса пад назоў "Прымус сябе жыць у Лагойску". Студэнт мастацкага інстытуту прыляжджае на эшоды і спыняеца ў лагойскім гатэлі. Глядзі, не перапліцкай фарбамі бялізну, — папярэджвае яго гатэльная служка. У адзін нумар да

нашага героя падсяляюць двух камандзірованных — фініспэктара і ягона гатэльнага прыяцеля, сабутэльніка, якога інспектар возіць з сабою, каб на піць з мясцовымі і каб на піць аднаму. Два дзядзікі сядяюць і без адзінага слова выпіваюць бутэльку гарэлкі. Так патараеца штовечар. У поўным маўчаныні. А аднога разу пасярод ночы сабутэльнікі забівае інспектара. Дзікі лямант, гатэльны пакой, заіты крывёю. Вось табе і эшоды, і незапцаная бялізна. Вось і прымус сябе жыць у Лагойску.

Мала думаюць у Беларусі пра перспектыву ў два бакі — пра гісторию і будучыню. А таму ёсё існаванье нібыта гатэльнае, не зусім тваё. Ты не спынішся ў заезных двары па дарозе ад бацькоў дахатаў. Ты ў гэтым заезных двары жывеш. І ёсё жыццё — ніхто камандзіроўка.

Камандзіровачныя прыстанкі сапраўды ніколі не разглядаліся ў нас як месцы адпачынку. І як месцы працы таксама. Яны былі месцамі адрызу ад аднастайнае реальнасці штодзённага жыцця, дзе дазвалялася выйсці за рамкі, прайсці па лізэ. Гэта ўжо пасыльца камандзіроўкі можна было перавесці дых, згадаюць ці то небяспечную прыгоду, ці рыхаваючы флірт, ці беспрабудную п'янку. Камандзіровачны — казённы чалавек. Гэта асона, у якой максімальная выражаная залежнасць ад начальства і дзяржавы спалучаецца з максімальнай свабодай ад сям'і і маралі таго асяродку, адкуль асона прыехала.

Фантастычная ідэя — вызначыць характэрныя рысы і філязофію беларускіх гатэляў, скажам, семдзясятых гадоў і, маючы ў руках гэткі інструментар, праналізаваць літаратурны працэс адпаведнага перыяду. Кажу пра семдзясятага як пра давершаныя ва ўсіх сэнсах этап. У наступныя часы ёсё нібы паплыло — і ў літаратуры і ў гатэльнай гаспадарцы.

А сёняня заўважныя ўжо зусім іншыя тэндэнцыі. Да прыкладу, на раз даводзілася чуць, што найкавае сямейная пара выбіраеца куды-небудзь у Клецак ці Нясвіж на пару дзён, без усялякіх мэты. Ен і яна спыніяюцца ў тамтэйшым гатэлі, робяць выхады ў горад да мясцовых прыкметнасцяў, а вяртаюцца адтуль з мнóstvam найлепшых уражанняў і поўных новых сілаў. Гэтак, паступова, наягледзячы на неспрыяльныя для гатэльнага бізнесу і турызму ўмовы, нашы часовыя прыстанкі пачынаюць абслугоўваць ня толькі каман-

Працяг са старонкі 1.

У 1995—97 г. пад зваротамі ў прэсе ён падпісваўся як кіраўнік фонду "Нерухомасць".

У Віцебску існавала асобная казацкая арганізацыя "генерала" Афанасьева, зъ якой улахоўцы канфліктавалі, відавацьчы ў выкарыстанні іхных рэквізітаў.

Аднак хутка лякальныя канфлікты туцэйшых атаманаў спыніла ўмышленніцтва звонку. У Беларусі было створанае Пасольства Расейскага казацтва, а паслом прызначаны генерал-маёр казацкіх войскаў Мікалай Ярковіч. Апошні быў як бы прадстаўніком беларускай дыяспary на Кубані — ён падходзіў ад тых магілёўцаў, зъ якіх у XIX ст. фармавалі палкі для барацьбы з румынскімі баярамі, і ідэальна падыходзіў на ролю кіраўніка і арганізатора беларускага казацтва.

Непасрэдным начальнікам Ярковіча быў генерал-лейтэнант (не казацкіх, а самых сапраўдных войскаў) Мікалай Ярохін, 1-ы намеснік кіраўніка Саюзу Казацкіх Фармаванняў Расеі, кіраўнік Прадстаўніцтва Кубанскай Казацкай Асацыяцыі ў Рэспубліцы Беларусі.

Крутыя атаманы началі змагацца з анархіяй на беларускім казацкім полі. Паўстаў шэраг пытанняў: чаму Улаховіч раздае саватужныя мэдалі, тады як, паводле закону, грамадзкая арганізацыя можа карыстацца жыбі значкамі? Чаму сябры Берасцейскай абласной арганізацыі ЛДПБ адначасова зўяляюцца казакамі, хоць статут забараняе казаку ўступаць у палітычныя партыі?..

А пасля праверкі званіні ў высьветлілася, што Улаховіч быў зусім не генерал-палкоўнікам, які сцывярджаў спачатку, і нават не генерал-маёром, як казаў пасля, а проста палкоўнікам. Афанасьев, які хадзіў у генеральскім шынелі, таксама выявіўся самаванцам. Пасля візыту ў Віцебск Ярковіча і Ярохіна ягоная арганізацыя распушыцілася.

У верасьні 1997-га адбыўся 1-ы з'езд беларускіх казакоў, на якім Мікалай Ярковіч з пасла нечакана ператварыўся ў Вярхонага Атамана тамсама ўтворанага Усебеларускага Адзінага Казацтва.

Бацька Ярковіч прылюдна дэклараваў вернасць сувязым ідэям казацкага статуту. Штопраўда, згодна са статутам, казацкія арганізацыі закрытыя для старажыніх асобаў, а ва Усебеларускага Адзінага Казацтва ўвайшлі, чамусыць, "аўганцы" і нават асасы-

дзіровачных, але ётых, хто прыяжджае адпачыць.

Што такое, па сутнасці, гатэль? Тая ж бібліятэка — толькі жывая. Тыя ж калідоры і ячэйкі. Але ў гатэльнай тумбачы каля ложкі дазваляеца быць толькі адной кнізе — Бібліі.

Летам у жыцці становіца большай літаратуры. Болей дарог, краявідай, людзіх вобразаў. Ты толькі паспявай занатоўваць, і пад рукою самі сабою будуць складацца такія апавяданні, што ніколі не прыдумаш наўмысна. Іншы раз нават асэнсаваць ня здолееш таго, пра што пачнёш, бо надта ж чужое табе тое жыццё. Альбо наадварот, параўнаеш са сваім і пра сябе зразумееш таёе, што раней у галаву не прыходзіла. А назаўтра — зноў выпраўляешся ў шлях, пакінуўшы свае запісы на століку гатэльнага нумару.

Гатэль "Форум" у Наваполацку

**БЕЛАРУСКАЯ СЛУЖБА
РАДЫЁСВАБОДА**

Штодзённы этэр Беларускай службы Радыё Свабода павялічаны з 4-х гадзінай да 8-мі. Слушацце нас 6 гадзінай увечары (18:00-24:00) і 2 гадзіны раніцай (6:00-8:00 па менскім часе).

18:00 - 20:00	7295 (41 м)	22:00 - 24:00	9530 (31 м)
	11725 (25 м)		9750 (31 м)
	15480 (19 м)		11865 (25 м)
20:00 - 22:00	7190 (41 м)	06:00 - 08:00	6170 (49 м)
	11730 (25 м)		7295 (41 м)
	15565 (19 м)		9635 (31 м)

Сталая частата насярэдніх хвалах — 612 кгц
Інтэрнэт: www.svaboda.org

НАСТРОЙЦЕСЯ НА "СВАБОДУ"!

Сяргей Паўлоўскі

УЛАДА

Нэаказакі ў краіне Радзівілаў

яцця пэдагагічных працаўнікоў, кіраўнік якой, Мікалай Фамічоў, стаў 1-м намеснікам Ярковіча.

Усебеларускае Аб'яднане Казацтва (так яно стала называцца пасля звязу 1998-га) ства-

рыла на базе сярэдняй школы №21 кадэцкі корпус. УАК арганізавала ансамбль "Казакі Белай Русі" з студэнтаў кансерваторыі і Ўніверсітэту культуры. Узна-

чальвае яго вайсковец Сяргей Хрушчоў.

УАК запрашала на свае звязы атаманаў з Расеі і Украіны, якія выказвалі падтрымку А.Лукашэнку. Штаб-кватэрэ УАК рэгулярна наведвае колішні сакратар Суслава, брэжнєўскага "шэрага кардынала", а ціпер кіраўнік казацтва Поўдня Украіны, генерал-маёр, Герой Савецкага Саюзу Ўладзімер Маркоўскі-Цярэшчанка.

Нягледзячы на канфрантацыю, Беларускае і Усебеларускае казацтва ўвайшло ў Рэспубліканскую Каардынацыйную Раду, якая змаймалася падтрымкай прэзыдэнта на выбарах.

Апроч гэтых арганізацый, у Менску існуе Прадстаўніцтва Краснадарскага краю ў Рэспубліцы Беларусь, пры якім ёсць казацкая структура. Іхны "Казачы двор" вызначаецца тым, што браў удзел у сходзе з нагоды атрымання кампэнсациі ад Нямеччыны

за другую сусветную, які ладзіла Сусветная Асацыяцыя Беларускіх Габрэяў, узначальваная Якавам Гутманам. Павінны былі яшчэ ўздзельнічаць цыганы, але яны ў апошні момант адмовіліся. Я падтківіўся ў Якава Гутмана аб прычыне такога экзатычнага складу і атрымаў адказ: "Мы запрашалі ўсіх, але адгукнуліся толькі казакі". Што ж, даводзілася чытаць, як у Азове данцы прымалі ізраільскіх бізнесаўцаў у гульбяных казакі, церскіх казакі крываці "Люба!" Беразоўскуму, а кубанску ў 95-м прынялі ў свае шэрагі Аляксандра Лукашэнку.

Цяпер паспрабуем праліць светло на тое, што горача адстойваюць казакі і што адмаўляюць съядомыя беларусы. А менавіта: ці ёсць у Беларусі гістарычныя традыцыі казацтва.

Слуцкія казакі, чальцы УАК, сцывярджаюць, што яны спадчыннікі слуцкага казацкага гетмана Сакалоўскага. Слуцкі шляхціц Сакалоўскі ўцек некалі ў Сеч. Багдан Хмельніцкі паслаў яго з загонам у родныя мясціны падымама музыкой. Казакі баламуцілі народ, палілі фальваркі. У баі каля вёскі Пагост у 1639 г. войскі Януша Радзівіла разбілі атрад Сакалоўскага. Былі забітыя самі самазваны гетман і войсковы пісар Турчыновіч. Другім "папярднікам" сёняшнія слуцкія казакі лічаць атамана Платава. Яны нават ладзілі ў Міры раскопкі на месцах ягоных баёў з французамі ў 1812 г. і знашлі нейкі гузікі, якія адпавядаюць казацкай форме тых часоў.

Нэаказакі, якія могуць быць толькі тэмай для показак, заславілі сёняня казацтва сапраўднае.

Сяргей Носаў

НОВЫ "СКАРЫНА"

Выйшаў з друку новы нумар часопісу "ARCHE-Скарны". У ім артыкулы:

Валерка Булгакаў "Выбары прэзыдэнта краёў" /

Даніла Жукоўскі "Пасткі на хайві постмадэрнізму"

Анатоль Сідарэвіч "Лісты маркіста"

Амандзін Рэгамэ "Аляксандар Лукашэнка і беларусы ў лютэրку анэкдоту" /

палеміка Алена Бэзансона і Марціна Малі "Ці належыць Расея да Эўропы?"

Даніэль Бавуа "Палітыка vs Гісторыя між Усходам і Захадам"

Юлія Канцэвіч, Сяргей Сматрычэнка "Летаргія беларускай лінгвістыкі"

Віржынія Шыманец "Аўтарытарныя культуры"

Валеры Пазнякоў рэцензуе книгу А.Лакоткі "Нацыянальныя рысы беларускай архітэктуры", Леанід Галубовіч — "Адам Клакоўскі і ягонія цені" І.Бабкова, Павал Абрамовіч і Генадзь Туровіч — "Любіць ноч — права пацуку" Ю.Станкевіча, Уладзімер Сакалоўскі — "Вырваны з агню" В.Мілера. Барыс Ляпешка палемізуе з В.Булгакавым.

Сканчаеца нумар новымі вершамі Алеся Аркуша.

У нумары 120 старонак. "Скарны" ўсё таўсцее і таўсцее.

Пытайцца ў кнігарнях і шапіках "Белсаюздруку"

БЕЛАРУСЬ ПРАЗ 100 ГАДОЎ

Кіраваць будуць разумныя

З-за того, што Эўропа з кожным годам будзе ўсё больш арабской, праз 100 гадоў і ў нашай краіне зноў пачнеть пісаць арабцай, ці так званым Аліфам. Новай абецдай будуть выдавацца клясыкі су-часнасці. Кірылічны правапіс застанецца адно ў цэрквях.

Праз 100 гадоў у пашпартах грамадзяніца Беларусі ня будзе даты нараджэння. Яе зменіць дата смерці (геннія інжынерыя дасыць магчымасць дакладна гэта вызначыць пры звязленыні немаўляці на съвет). Карыстаючыся звесткай аб смерці, людзі будуть прымалі або адбіраць прэзыдэнта, абраць ці не абраць прэзыдэнтам... Многія злачынцы пазбегнуть адказнасці за свае дзеяньні толькі праз тое, што на час суду амаль скончыць свой зямны шлях.

Яшчэ ў пашпарце звязвіца спэцыяльны раздзел, дзе будзе вызначацца IQ уладальніка на пэўны момант жыцця. Дзякуючы ёй, зникнеть ранейшыя невырашальныя пытанні штагалту "чаму дурні кірую разумнымі?"

А газета "Наша Ніва" будзе існаваць і тады. Паколькі яна будзе разглядацца помнікам гісторыі і культуры Беларусі, яе наклад будзе штучна стрымлівацца на сёняшнія мяжы 5 тыс. экземпляраў — каб захаваць колішнюю элітарнасць. Падпісчыкі будуть адбірацца праз конкурс. Трапіць у лік выбранных будзе лічыцца з горнікі, а чытачы "НН" у другім і трэцім пакаленінімі аўтаматычна стануць ганаровымі сябрамі Акадэміі краіны.

Усевалад з Вялайкі

Новы проект "Наша Нівы"

2101 год. Якой будзе Беларусь праз 100 гадоў? Якой будзе дзяржава і які дзяржавы лад? Якім буде гарады? Які горад будзе сталіцай Беларусі? Якімі межы краіны? Што беларусы будуть ёсць? Якім буде беларускія грошы? Якім транспарт? Якімі сродкі масавай інфармацыі? Якая літаратура будзе чытацца? Ці застануцца тэатры? Якія імёны будуть самымі папулярнымі? Якімі становіць лясы і ракі? Ці можна будзе купацца ў забрудненых сёняня азёрах? Якія звязы ўзнікнуть, якія новыя расылны завядуцца? Што будзе з чарнобыльскай зонай? У яких цэрквях будуть маліца людзі? Што яны ведаць музыку пра 2001 год? Што будзе з намінантамі?

Штотыдня — фантазіі пра будучыню Вечнай Беларусі, эсэ, прагнозы і футуралягічныя артыкулы ў рубрыцы "Беларусь праз 100 гадоў". З гэтага выйдзе цэлая кніга! Чакаем Вашых допісаў! Будзем загадваць.

КОШТЫ

на платныя прыватныя абвесткі (для прыватных асобаў, на старонку 12):

— да 20 словаў (тэкставы модуль)

Якуб Кенігсберг: “Трэба плянаваць усё з улікам, што радыяшыя застанецца з намі на 300 гадоў”

Пра Чарнобыль трэба думачыць. На гэтым мы пагадзіліся, калі нядай-на пісалі пра дыскусію, выкліканую артыкулам Барыса Тумара “Перабольшаны Чарнобыль” у адным з красавіцкіх нумароў “НН”. Грамадзтва ж выбрала іншы шлях: забываньне Чарнобылю, ігнараваньне гэтае тэмы, якую ўзынімаюць толькі ртуальна, пад юбілеем катастрофы. Вось і у програмах канцыдатуў пра Чарнобыль не было анічога канкрэтнага. Таму што рэальнага нічога німожа прапанаваць? Таму што Брагіна з Менску не відаць? Але кожнага разумнага чалавека тэма Чарнобылю непакоіць штодзённа. Гэта нармальная: гэта клопат пра сябе, сваіх дзяяцей, здароуе краіны. На пытанні “НН” адказвае прафэсар Якуб Кенігсберг.

“НН”: Як Вы пракаментуеце то, што ў СМІ апошнім часам пачалі ўзынікаць наступныя выказванні: “Чарнобыль — прыбытковы міт”, “Чарнобыль — самы вялікі блеф ХХ ст.”? Ці можна казаць, што проблема сапраўды разъязмута?

Якуб Кенігсберг: Лічу гэта другой крайнасцю. Другой, бо першая — крычаць, што нацыя ўжо ўчора вымерла. Гэта абсалютна ня так.

Мы ня першы раз спрабуем да-весці да людзей наступнае: немагчыма пакуль дакладна ведаць, чым у будучыні выбухне (і ці выбухне ўвогуле) для нас Чарнобыль, таму што прашло ўсяго 15 гадоў. Скуль мы можам ведаць, што нас чакае там, калі досьведу такога папросту ня маем? Японцы робяць назіранні за пацярпелымі з 1945 году, але канчатковых высноваў так і не зрабілі.

Дай Божа, каб нічога нас там не чакала, і лекары з навукойдамі ня мелі “жывога матэрыялу” для дасылданьня.

Але казаць цяпер пра пераболь-шанасць... Гледзячы, зь якога боку.

Сыцьвярджаю, што Чарнобыль — гэта ня проста проблема ці тра-гедыя. Гэта — Катастрофа. І ня столькі таму, што людзі атрымалі дозы апраменьвання, а радыяэкса-лягічнай сітуацыю дачарнобыль-скага часу прости немагчыма будзе ўзнаваць (не навіна!), але ж таму, найперш, што абылася дэ-струкцыйныя зычынныя ладу жыцьця агромністай колькасці насельніцтва, што апнулася ў “зоне”. Натуральна, што адразу пасыля аварыі першаснай задачай было як мага хутчэй выдаліць фактар непасрэднага ўздзеяньня радыяціі на арганізм пацярпелых — і людзей вывізлі на “чысты” тэрыторыі. А вы ўяўляеце сабе, што гэта такое — рэзкая і поўная замена звычнага рытму, умоў і ўкладу жыцьця, асабліва для лю-дзей сталага веку? Бяды. Псыхалі-гічны і фізіялагічны стрес для ча-

лавека. Вось яна, сярэдзіна праблемы.

(Дарэчы, ёсьць такія цікавыя дадзеныя, што ў перасяленцоў у Нямеччыну (памятаце хвалю іміграцыі з СССР у дрл. ХХ ст.?), прыкметна павялічыўся рост зах-ворваньня сардечна-сасудзістай, ізворовай ды інш. сістэм, а яны ж у лепшых эканамічных ўмовах траплялі!)

“НН”: Тады, натуральна, узыні-ке пытанні: ці ёсьць хоць якая карысць ад часавага вывазу чар-нобыльскіх дзяяцей за мяжу? Па-мойму, той самы стрэс, акліматы-зація, потым зноў вяртанніне ў старыя ўмовы?

Я.К.: А па-мойму, карысць ёсьць хада з такіх прычынаў: магчымасць для дзяяцей адпачы-ваць у лепшых умовах і бачыць, як жывуць людзі ў цывілізаваных краінах. Можа, калі-небудзь узга-даюць тое лепшае ды прынясуць гэта ў нашае жыцьцё...

“НН”: Існуе такая думка, якая прапагандуеца афіцыйнымі ўладамі, быццам бы мы ня ў стане са-мастойнай справіцца з гэтай бядою ні матэрыяльна, ні маралына — а значыць, нас выратуе звяз з Рас-іяй.

Я.К.: Давайце спачатку разъяс-ромся, што ж мы разумеем пад “справіцца з бядою”. Залежыць ад таго, чаго мы хочам дасягнуць. Напрыклад, справіцца з экалягіч-нымі зъменамі — заражанымі гле-бамі, мёртвымі лясамі і да т.п. — на забруджаных тэрыторыях. Дык гэта на практицы немагчыма, ва-усякім разе, сёняня і заўтра і яшчэ даволі доўга. Няма яшчэ такіх тэх-налёгіў у сувязі. Тады, можа, у каго ўзынікае пытанні: як справіцца з дозамі апраменьвання, што атрымалі нашыя суайчыннікі? Ізноў такі трэба выразнае ўсьвядоміць: **нельга пазбавіцца ўжо атрыманай дозы, яна застаецца з чалавекам на ўсё жыцьцё**. Треба дбаць пра тое, каб не да-пусціць паўторнага апрамень-вання, авабязкава праводзіць шырокасць мэдзьбледавання і вы-хоўваць т.зв. **радыяцыйную культуру**.

Вы пытаецца, ці можам самі вырашыць свае надзёйныя праблемы. Вядома, бо маем высокаква-ліфікаваны і высокамагтэнтын навуковы штат, які трывала зарэ-камэндаваў сябе за мяжой. Але нікто не сумніваецца, што ў суполь-насасці з такога самага ўзроўню навукоўцамі Эўропы, ЗША, Японіі і суседніх Украіны з Расіяй мы зможам пракацуваць хутчай і эфек-тыўней — гэта відавочна.

“НН”: Якую ролю, на Вашую думку, адыгрывае інфармацыя і інфармаваныя насельніцтва?

Я.К.: Думаю, адну з найгaloў-нейшых. Але тут ёсьць свае цяж-касці: паціент заўсёды чуе тое, што хоча пачуць, не жадае ведаць праўду пра сваё здароўе. І вісь-це мне бачыцца ў несупынай працы з грамадзтвам, у настойлівым тлумачэнні, дзеля чаго траба рабіць так (напрыклад, сэпараваць малако) і не рабіць гэта (напрыклад, не зьбіраць грыбоў), каб не прызывацца сябе толькі пасынкі спажыўцамі, але адказ-валі самі за сябе і жадалі сабе лепшага. Можа, гучыць рэзка, але трэба прымусова насаджаць рады-

Анатоль Козачук

ящынную культуру (веданье нормаў і спэцыфікі жыцьця ў радыя-цайна небяспечных раёнах), бо неабходна навучыць людзей жыць у такіх умовах, каб яны съведама трymаліся нормаў радыяцыйнай бяспекі і не апушкалі рук. Дарэчы, цяпер рэалізуецца такая францус-ка-беларуская супольная праграма па разблітатаці насельніцтва ў на-туральных умовах існаваньня — Ethos. Навукоўцы працуюць з жы-харамі канкрэтнай палескай вёскі Альманы, што на Берасцейшчыне.

“НН”: І ўсё ж у міне выразнае адчукванье, што не да канца пас-лядчоўна праводзіцца такая праца. Я асабіста за ўсё 15 гадоў ні разу не трymала якой-кольквец “лікбез-аўтаскі” брашурукі, а сядзі наро-ду часцяком чуваць: няма ніякай радыяціі, выштрэлілася ўжо. Зна-чыць, так і не выхавалі ў простага чалавека неабходнасць у ве-данні? Хіба гэта не парадія дзяр-жайной улады?

Я.К.: Не могу пагадзіцца з тым, што мала было зроблена дзеля элемэнтарнай адукцыі жыхароў “зонаў”. Была агромністая коль-касць брашураў, ініцыятыўных груп, дабрачынныі фондамі ствараліся спэцыяльныя клубы, дзе чыталіся папулярныя лекцыі. Памятаце, напачатку ў газетах друкаваліся мапы і табліцы са звесткамі па забруджанасці тэ-рыторый. А ў сярэдзіне мінулага дзесяцігоддзя ў бытнасці рэ-таратам Сахараўскага ўніверсітэту Аляксандар Люцко падрыхтаваў некалькі грунтоўных падручнікаў па радыяцыйнай бяспеке для вучняў пачатковай і сярэдняй школак, што так і не выда-зеныя прыстойнымі накладамі, а тая статыстычныя публікацыі ў газетах таксама хутка прыпыніліся. Чаму? А на маю думку, таму, што не выглядала на эпатахнае або, як зараз кажуць, “камэрцый-на”. Не могу не ўстрымацца ад таго, каб абінаваць некаторыя СМИ, якія шмат шкоды нарабілі, гонячыся за сэнсацыяй. Дазвалілі сабе пісаць тое, што хацелі, а яя тое, што было на самой справе, што скажуць накшталт “нацыя памі-рас”, “Беларусь загінула ўчора”, жахлівікі пра генетычныя вырад-каў ды інш. У выніку — людзі

страшэнна перапалохаліся, а по-тym і ўвогуле апусцілі руکі, ста-міліся.

Інфармацыю фармуюць тыя, ад-каго яны выхадзіць, значыць, вельмі важна, каб гэтыя інстанцыі былі кампетэнтныі і добра разум-мелі свою адказнасць, ба яны прычыняюцца да фармавання пра-вільнага ўспрыніцця радыяцый-най рэзыкні. Менавіта з прычыны таго, у якім выглядзе падаецца інфармацыя, залежыць, як людзі будуць успышыць небяспеку. Да-зъяўлення ў нашай съядомасці т.зв. **вялікага радыяцыйнага фак-тару** ў чалавека не было боязі пе-рад радыяцый як такой, боязь — вынік стварэння ядравай бомбы, і значыць, пагрозы вайны.

“НН”: А ці значыць гэта, што тая паніка, што ў першыя гады пасыля аварыі ахапіла нашых людзей, была штучна спрэвакавана якраз адсутнасцю дакладнай інфармацыі і ўвогуле яе даступ-насці? І па-мойму, з той самай прычыны цяпер — ухіл у ради-кальна супрацьлеглы бок: **усе-гульная апатыя і абыякавасць, нежаданне самастойна змагацца і імкніцца да паўнакропнага жыцьця** — “усё адно памром”?

Я.К.: Паніка сядр насељніцтва пасыля катастрофы на ЧАЭС сапраўды разгарэлася найперш з прычыны непадрыхтаванасці і элемэнтарнай неадукаванасці. Патлумачы: Францыя, да прыкладу, што змайе 2-е месцы ў сувеце па выкарыстанні электрэнэргіі, што выпрацоўваеца АЭС, мае выключны досьвед, зь якога ня шкодзіла б скарыстаць, — там станцыі адчынены для наведваньня, ладзяцца экскурсіі, дзе даступ-ным чынам тлумачыцца, як пра-цуе аб'ект, што можа здарыцца і як сябе паводзіць тады.

Дапушчальна, калі такога кшталту аб'екты, як ЧАЭС, — закрыты, але да той пары, пакуль не здареацца штосьці такое, што выхадзіцца за яго фізычныя межы (як у выніку буйной аварыі). Вось тады ўкрытыя сапраўднай інфармацыі можа прынесці большую пакаленіе, якое захоча жыць на сва-еї зямлі і працягніце нашу справу па пераадоленіі наступстваў ка-тастрофы.

Я.К.: Зъяніцца стаўленыне грамадзтва да чарнобыльскай праблемы. Я маю на ўвaze разуменне грамадзтвам і ўладамі, што гэтыя праблемы заставяцца з намі на працягу ня менш чым 300 гадоў (г.з. 10 пэрыяду паўраспаду цэ-зю-137 і стронцыю-90). Таму ўсё жыцьцё на забруджаных тэрыто-риях трэба плянаваць з улікам чарнобыльскага фактару.

Я з аптымізмам гляджу ў буду-чынно, бо лічу, што падрасце съядомасце і неабыякавае пака-леніне, якое захоча жыць на сва-еї зямлі і працягніце нашу справу па пераадоленіі наступстваў ка-тастрофы.

Гутарыла Надзея Бракар

Якуб Кенігсберг — намесьнік дырэктара Навукова-дасыледчага кінічнага інстытуту радыяцыйнай мэдыцыні і эндакрына-логіі, прафэсар.

Ядвігін Ш. і Максім Багдановіч

Уладзімер Содаль

У беларускім літаратуразнаўстве склалася думка, што Ядвігін Ш. не прымай Багдановічавай паэзіі, лічыў яе дэкадэнцкай, паэзіяй чыстай красы. На самой справе, Ядвігін Ш. разумеў, што Багдановіч таленавіты паэт, толькі вось бяда — у Беларусі чытач яшчэ не падрыхтаваны да такой паэзіі. Самому ж Ядвігіну Ш. Багдановічавы вершы былі і сугучныя, і зразумелыя. Прэ гэта съведчыць не адзін факт.

ВАСІЛЬКІ

Да Ядвігіна Ш. прыйшла вестка, што ў Вільні аддрукавалі ягоны новы зборнік — "Васількі". З часу выдання "Дзеда Завалы" мінула чатыры гады. Выдаць свае "Васількі" раней Ядвігін Ш. ня мог — не ставала грошай. І калі б не княгіня Магдалена Радзівіл, не было б дагутуля ні ягонай кніжачкі, ні Буйлінчынай, ні Максімавай, ні Коласавай. Такіх апякунак, як яна, у Беларусі былі адзінкі.

"Васількі" Ядвігіна Ш., як і Максімай "Вянок", выдадзелі з-пад варшту друкарні Марціна Кухты. Але ня толькі выдавецкая суполка зрадніла "Васількі" і "Вянок". Гэтыя кніжкі яднаў і творчы дух.

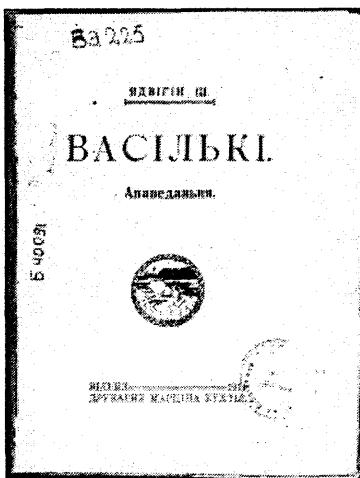
"Васількі" закрасавалі... Не, не закрасавалі!

Дзе ж ім цяпер красаваць? Холад. Зіма. Сынег. Не закрасавалі васількі: гэта толькі перад вачымі маймі мільганулі яны. Нават не перад вачымі, а так недзе: не то ў думках, не то ў душы ці сэрцы? Ня ведаю дзе. Мігнулі васількі ў жыце... неба, як васількі... як васількі, вочкі... мігнулі васількі і... счэзылі!

* * *

У красе нашага жыцця мы любім, як красуюць васількі...

А калі паблекніць васількі, паб-

лекне неба, паблекне на душы, на сэрца ляжа холад».

Лявіцкі перачытаў імпрэсію яшчэ раз, і яму захацелася падзяліцца сваёй радасцю з дачкой Вандою, зі меншымі дзецьмі. Паклалішы ў валізу колькі дасягтакаў "Васількоў" і "Нашае Нівы", Ядвігін Ш. накіраваўся на вакзал. Ен пакідаў Вільню.

У Карпілайцы ягону сям'ю больш за ўсё зацікаўла, чаму на тытуле "Васількоў" намалівалы ў арнамэнтавым коле лебедзь. Ядвігін Ш. патлумачыў, што лебедзь — герб княгіні Магдалены, якая ахвяравала гроши на кніжку. Такі ж горды птах упрыгожваў і Максімай "Вянок".

СУСТРЭЧЫ

З восені 1916 г. да лютага 1917 г. Ядвігін Ш. і Багдановіч сустракаліся амаль штодня: у беларускай кнігарні, у "Беларускай хатцы", на вуліцах Менску. Наведаў Багдановіч і маёнтак Ядвігіна Ш. У Карпілайцы, дзе летам 16-га месцыўся прытулак для дзеяцьця ўцекачоў. Гэта паездка адкрыла Максіму вялікую ахвяранасць Ядвігіна Ш. Мог бы сядзець сабе ў фальварку, весьці гаспадарку і нябедна жыць.

Новы, 1917 год яны сустракалі разам. Максім тады рупіўся пра чытанку для дзеяцьця. Гаварылі пра яе, пра тое, што хутка, можа, дачакаюцца беларускіх школ, і ўсім будзе шмат радасней працы.

ТОЛЬКІ Ў СЭРЦЫ ТРЫВОЖНЫМ ПАЧУЮ

1916 год. У менскай "Беларускай хатцы" сабралася творчая мо-

ладзь. Былі скокі, сльпевы, розныя забавы. На той вечарыне быў і Аркадзь Смоліч — паводле словаў Зоскі Верас, найбліжэйшы Максімавы сябар. Багдановіч нават давяраў яму першаму чытаць ці паказваў свае новыя вершы. Вось і гэтым разам, калі вечарына ўвайшла ў азарт, Смоліч напрасці усіх суцінца, супакоіца, сесцы.

"Я хачу прачытаць новыя вершы, — сказаў ён. — Аўтар прасіў не называць яго імя..." І пачаў дэкламаваць:

Толькі ў сэрцы трывожным пачую
За краіну радзімую жах,
Успомню Вострую Браму Святую
І ваякай на гроздных канях...

Пачалі гадаць, што аўтар. Называлі імёны Гальша Леўчыка, Алеся Гаруна, Якуба Коласа... І толькі адзін Ядвігін Ш. сказаў: "Эта можа быць або Янка Купала, або наш Максім!" Ен заўжды зваў яго "наш Максім". У гэтым азначэнні — і цеплыня, і гонар за Максіма як паэта, павага і любоў да яго самога і ягонай паэзіі.

МАКСІМ КРЫНІЦА

Калі з Яраслава прыходзілі новыя вершы Багдановіча, у "Нашай Ніве" заўжды было шмат гаманы. Аднаго разу Максім разам з уласнымі творамі прыслалі і колькі перакладаў з Святагора. На арыгінальных творах рэдактар "Нашай Ніве" Аляксандар Уласаў чамусь адразу напісаў: "У архіу". А на перакладах пазначыў: "Можна нadruckavaць пад псеўданімам". Падрыхтаваць пераклады да друкu і прыдумаць псеўданім перакладчыку даручылі Ядвігіну Ш.

"Кожны сваім псеўданімам вызначае сваё крэда, свой кірунак, — думаў Лявіцкі. — А што за душою гэтага юнака, ліцэіста, эстэта? Яму гэтыя Бядулі ды Гаруны не падыдуць. Яму трэба чысты-чысты псеўданім, ясны, як юнацтва. Хай будзе Крыніца! Гэта будзе псеўданім-падказка: з народных кры-

ніц яму трэба чэрпаць свае вершы!" Задаволены сваімі развагамі, Ядвігін Ш. паставіў пад перакладамі псеўданім Максім Крыніца.

Багдановіч абурыўся на свавольства рэдакцыі. Хоць, папраўдзе, сам псеўданім яму спадабаўся. "У родным краі ёсьць крыніца", — напіша сам Максім у аднымі вершы. Але ён хацеў, каб думкі, слова, народжаныя ў ягонай душы, нават пераўбасленыя праз пераклады, былі Багдановічавымі, а не нейкага невядомага Крыніцы.

БАГДАНОВІЧ ПРА ЯДВІГІНА Ш.

Максім Багдановіч пільна сачыў за творчым ростам беларускіх пісьменнікаў. Так, пра Ядвігіна Ш. у лісце ў рэдакцыю "Нашай Ніве" "З шасьцю гадамі, паночки!", ён пісаў:

"...Зя Ядвігіна Ш. вырабіўся такі пісьменнік, што ня можна яго стаўіць нікія крупных прадстаўнікоў таго ж жанру ў іншых літаратаў: гляньце, напрыклад, на казкі Шчадрына або гэткія ж апавяданні Горкага, на байкі Ляманьскага, — няўжо ж Ядвігін Ш. горыны ад іх? А калі і горышы, дык ці нашмат?"

Багдановіч нават перакладаў на ўкраінскую мову творы Ядвігіна Ш.: "Зарабляюць", "З альбінчага жыцьця", "Падласы", "Рабы", "Вяселле", "Скакатушка", "Васількі", "Гадунец", "Чортава ласка", "Дачысныя", "Ліст сабакі да рэдакцыі "Нашай Ніве", "Сіло", "Награда", "Сабачая служба". А Ядвігіна Ш. інш так проста і перакладаць. Трапіцца якое-небудзь ядвігінаўкае "праз лад" — "праз лад добры", "праз лад рупны", "праз лад гутарлівы" ці які "конь убісты" — вось і думай, як гэта перадаць на іншай мове. Але затое запаміналася — раз і назаўжды, і ўжо самому Максіму хацелася пры нагодзе пакарыстацца гэтымі слоўкамі. Дык стыль пісма ў Ядвігіна Ш. быў лёгкі, гнуткі, па-беларуску зграбны і жывы.

Новыя кнігі, дасланыя ў рэдакцыю

Анталёгія беларускай чароўнай казкі / Укл. А. Цітавец. — Менск: Ураджай, 2001. — 407 с.: іл. — Наклад 300 ас. ISBN 985-04-0207-5

Выдавецства "Ураджай" працягвае выдаваць анталёгі. Гэта каштупе 2 т. р. Н. Мациш. **Багаслаў сустрачы мне.** Выбраная лірыка Плеяды. — Берасьце, 2001. — 166 с.

У книгу перакладаў Ніны Мациш увайшли творы французскіх пэзэтчы XVII ст.: Рансара, Дзюбле, Бэрто, Бужэ, Жадэль ды інш. Кніга праляжала колькі год у выдавецстве "Мастацкая літаратура" і рэзультатам выйшла самыццем.

Другі летапісны. Друкцае эвангельле / Рэд. кал. У. Анердайчанка ды інш.; Мац. У. Жук. — Менск: Беларускай энцыкляпідыі, 2001. — 288 с.: іл. — Наклад 500 ас. ISBN 985-11-0185-0

У книзе пра гісторыю Другу ўпершыню зъмешчанай копіі ўсяго тэксту Другага эвангельля XIV ст., арыгінал якога захоўваецца ў бібліятэцы Сібірскага аддэлу Расейскай акадэміі наукаў. Кніга каштупе 10 т. р.; першое выданье выйшло ў 2000 г. з назовам "Другі старжыты" (дагэтуль праляжца з 2 т. р.)

А. Надсан. **Другі й Грэка-кatalіцкая царква на Беларусі (1924–1938).** — Лёндан: Выд-ва "Божым шляхам", 2001. — 64 с.

На грунце невядомых дагэтуль архіўных матэрыялаў разглядаецца роля Другікага кляштару айцоў-марыянаў у справе адраджэння грэка-кatalіцкага царквы.

А. Надсан. **Магдалена Радзівіл і Грэка-кatalіцкая царква.** — Лёндан: Выд-ва "Божым шляхам", 2001. — 44 с.

У книге ўвайшли два артыкулы, у якіх разглядаюцца невядомыя моманты жыцця княгіні Магдалены Радзівіл.

А. Марціновіч. **Сімон, сын Понапуцкі.** — Нарыс / Для маладшага школьнага веку; Маст. А. Кажаноўскі. — Менск: Юнацтва, 2001. — 110 с. — Наклад 3000 ас. ISBN 985-05-0286-X

У Сосна. **Фармаванне саслоўнага складу сялянства Беларусі**

у канцы XVIII — першай палове XIX ст. — Менск: Выд-ва БДУ, 2000. — 115 с. — Наклад 300 ас. ISBN 985-445-279-4

У манаграфіі даследуеца палітыка царскіх уладаў ад падзелу Рэчы Паспалітай да скасавання паншчыны. Разглядаюцца ўсё катэгорыі сялянай (вольныя людзі, аднадворцы, жыды-аратаў).

А. Подліпскій. **Мірскія адреса** Марка Шагала. — Віцебск: Віцебская абласная друкарня, 2000. — 56 с. — Наклад 500 ас.

Аўтар апісвае памятныя мясціны Віцебску, звязаныя з жыццём і творчасцю Шагала. Выданне аздоблене Шагалавымі віцебскімі замалёўкамі, фатадзімкамі гораду, мастака й ягонае сям'і ды калегаў.

А. Подліпскій. **Марк Шагал.** Основныя даты жыцця и творчества. — Віцебск: Віцебская абласная друкарня, 2000. — 64 с. — Наклад 500 ас.

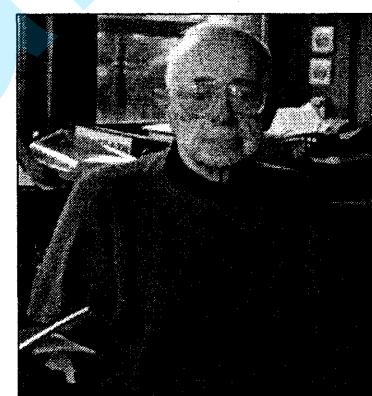
У книзе сабраныя выказванні Шагала, успаміны ягоных сяброў, калегаў, знаёмцаў, чытатэў з газетаў і часопісаў, архіўныя дакументы, фатадзімы, што тычыцца жыцця і творчасці мастака.

Падрыхтаваў Віктар Мухін

Новы нумар "Спадчыны"

у ім — успаміны пра Багушэвіча, нататкі Юркі Віцьбіча, артыкулы пра кафлю старога Палацку, барысаўскія разгаданыя масты, лошыцкую ся-
дзібу.

у наступных нумарах часопіс мяркую друкаваць архіў беларускага замежжа, помнікі літаратуры, пераклады, дакументы, рэцензіі. "Спадчына" — вольная трыбуна ўсіх даследнікаў Беларусі.

Хутчэй, чалавечага глупства. Выраз Шэксціпера: "Гора съміротным, якія апынуліся паміж мяноў гігантаў, што фэхтуюць" — ён перайначвае на:

"Гора мудрым, што апынуліся сярод натоўпу ідыштей".

Магчыма, якраз такім — мудрым сярод ідыштей — ён лічыць сябе апошнім гады. Таму так упарты адмаліўся ў інтарвію. Дый пытала: але якія сімволы ў твоіх творах?

Магчыма, якраз такім — мудрым сярод ідыштей — ён лічыць сябе апошнім гады. Таму так упарты адмаліўся ў інтарвію. Дый пытала: але якія сімволы ў твоіх творах?

Магчыма,

Музыка

Сантур ды цымбалы

У пятніцу ў Філармоніі адбыўся канцэрт індыйскай клясычнай музыки.

Публіка ў залі была экзатычная: індыйскія дыпляматы і бізнесмены, апранутыя па-эўрапейску, і іхныя жонкі ў каляровых індыйскіх сары, кітайская студанты, сціплыя на выгляд менчукі — заўсёднікі аздараўлільных клюбў, з жонкамі і дзецьмі, якія падчас канцэрту безупынна плакалі. Найпачэнныя месцы займалі беларускі ў сары — аматаркі індыйскай філізофіі, а першыя шрагі партэру — дэячынкі-цымбалісткі з музыкай вучыльні, якім цікава было паслушаць заежджага маэстра. У фое бясплатна раздавалі індыйскія часопісы з карцінкамі ды фатаздымкамі.

Вяла імпрэзу музыказнаўца Алена Гарахавік, якая што прыканцы 80-х абараніла кандыдацкую дысертацию па індыйскай клясычнай музыцы, а пазней наўмысна працяглы стаж у Індыі.

Індыйскія музыкі выйшли на сцену босыя, у традыцыйных вопратках. Павітаўся з публікай і селі на падлогу. Пандыт Ульхас Бапам (пандыт — пачэнны тытул настаўніка ў індыйскай артыстычнай традыцыі) паклаў на калені сантур — індыйскія цымбалы, выраблены

зь ўсімага дрэва, падобныя да нашых, але меншыя, з грубай дэкаі і бяз ножак. Малады і прыгожы Нінін Міта заняў месца ля табла — індыйскіх бубноў. Віная Бапат узяла тампуру — інструмент кшталту мандаліны, але з дадзеным вытанчаным грыфам, — і распачала музыку.

Пандыт Бапам зрабіў для сантура тое саме, што Язэп Жыновіч для беларускіх цымбалалу. Ён прыстасаваў гаты інструмент для выканання індыйскай клясычнай музыки. Манерай ігры Ульхас Бапам нагадвае беларускіх прафесійных цымбалісташ. Зрешты, нічога дзіўнага — сантур трапіў у Індию з Персіі, адкуль паходзіць і беларускі цымбалы. Музычныя інструменты гэтага кшталту ёсьць у многіх народоў: пэрсыдзкі сантур, кітайскі ян-цинь, амэрыканскі дальсымэр, румынскі тамбал, альпійскі хакбрэт, грэцкія сантуры, вугорскія цымбалы... Можа, таму музыка Ульхаса Бапама выклікае цікавасць на розных кантынэнтах. Пандыт аўзідзеў усю Паўночную Амерыку, Брытанію, Кітай, Сярэдні Ўсход. У верасень 2001 г. ён распачаў вялікае ёўрапейскае турні, у рамках якога ўжо наведаў Швайцарыю, Нямеччыну і Беларусь, а цяперака выпраўляецца ў Хельсінкі.

У другім аддзяленні на сцену выйшла беларуская цымбалістка, заслужаная артыстка Беларусі Лариса Рыдлеўская. Разам з індыйскімі музыкамі яна выканала п'есу Ульхаса Бапама "Togetherness" (сумеснасць). Гук беларускіх цымбалалаў выявіўся мякчэйшым, больш жаночым за гук індыйскага сантура. А потым інтэрнацыянальныя квартэт супольна ствараў індыйскую рагу на тэмпіраменты нацыяналіст, па макаўку ўпяяны ў тутэйшую гісторыю.

Юлія Андрэева

Беларускі калегіюм

абвяшчае набор на дадатковое навучанье па спэцыялізацыях:

- журналістыка;
- найноўшая гісторыя;
- філізофія/літаратура.

Запрашваюцца студэнты старэйшых курсаў гуманітарных спэцыяльнасцяў альбо асобы з вышэйшай адукацыяй. У выключных выпадках прымаюцца і студэнты малодшых курсаў. Навучэнцамі БК могуць быць толькі асобы, што стала альбо на час навучання пражываюць у Менску.

Пачатак заняткаў з 1 кастрычніка 2001 г.

Лекцыі Калегіуму зьяўляюцца адкрытымі. Асобы, якія сыштэматычна наведаваюць лекцыі, регіструюцца ў якасці вольных слухачоў.

Навучальная праграма БК архітэктурна на выкладаныне найноўшых фрагментаў сучаснай веды і не дублююцца існуючымі праграмамі дзяржаўных і недзяржаўных універсytетаў. Цыкл навучання 3 гады. Дыплём Калегіуму не замяняе дыплому аб вышэйшай адукацыі. Навучанье ў БК — **бясплатнае**.

Запіс абитурыентаў — да 26 верасня на т.: 220-63-36 з 14.00 да 18.00 штодня, акрамя суботы і нядзелі.

Крыжы ў Вуглянах

Напісаць пра гэта мянэ падстурхнү артыкул "Бясконцая книга" пра кнігу Міахаса Раманюка "Беларускія народныя крыжы" ("НН" ад 12 лютага 2001 г.).

Мяне таксама вельмі цікавяць крыжы, асабліва абрачкавыя, і я заўсёдзі намагаўся высьветліць у мясцовых жыхароў, калі, дзеля чаго і з якой нагоды яны паставялі. Аб тых крыжах, якія знаходзяцца ў вёсцы Вугляны Камянецкага раёну, я і хачу распавесці.

Вёска гэтая месціцца непадалёк ад Белавескай пушчы. Прытулілася яна на беразе ракі Лясной, у такім месцы, што далей дарог зь яе няма. Каб выехаць куды-небудзь, патрэбна вяртацца назад, у суседнюю вёску ці ў сам Камянец. Можа таго ў завецца яна Вугляны.

У цэнтры вёскі, дзе сканчаецца адзінай дарога, і месціцца тыя

крыжы. Iх восем, яны рознай вышыні і таўшчыні, стаяць гуртам, абнесеныя лёгкай металёвой агароджай. Адна з найстарэйшых жыхарак вёскі Ганна Кузьмічына чула ад сваіх бацькоў, што самы першыя крыжы быў паставлены болей як сто гадоў таму. Вёску напаткала нейкая вялікая бядка, хвароба ці эпідэмія, мерла шмат людзей. Каб уратавацца, сяляне прывезлі з пушчы малады дуб, зрабілі з яго крыж, тройбы абнеслі вакол вёскі ды ў капалі там, дзе ён стаіць разам. I, відаць, памагло — вёска захавалася ўжыве да гэтага часу.

Іншыя сем крыжоў зьяўліся тут пасыля 1939 г., у часе калектывізацыі. Некаторыя сяляне на сваіх прыватных землях закопвалі невялікія крыжы, каб боскія сілы спрыялі ўраджаю, захоўвалі іх ад засухі і другой стыхіі. Калі калгас стаў абаగульваць іхныя землі, сяляне крыжы перавезлі ў вёску і

паставілі побач зь першым, галоўным крыжам.

У канцы 50-х, у пэрыйяд шалёна-га хрушчоўскага атэзіму, раённая ўлада вырашила зьнішчыць крыжы. Аб гэтым стала вядома жонцы аднаго з вясковых начальнікаў (яны абою ўжо памерлі), і яна па-

Арлоў+Алексіевіч

3 верасня ў Магілёў прыяжджае пісменнікі Ў.Арлоў і С.Алексіевіч. Кожны з іх цікавы сам сабою, але ў суседстве такіх кантрасных асобаў ёсьць ужо нешта занавае: расейскамоўная складальніца пасынсаў з чужых лесаў і беларускамоўны дасылед-чык інтывімных дзаталій уласнай біяграфіі, флегматычная прадчуval'ніца глябальных зрухаў сучаснай цывілізацыі і тэмпіраменты нацыяналіст, па макаўку ўпяяны ў тутэйшую гісторыю.

Калажна-сацыялягічнае творчыцца Алексіевіч удала ўпісваецца ў эўрапейскі кантэкст, гісторычны ж інтэрпрэтацыі і апавяданьні Арлова занадта традыцыйныя для постіндустрыйнай Эўропы, але актуальная для тутэйшай грамады. Нават ягоны эсэ, вершы і аўтабіографічныя творы — здабытак чыста беларускага, а не касмапалітычнага кшталту. У пэўным сэнсе, Арлоў і Алексіевіч — гэта два полосы сучаснага інтэлектуальнага жыцця Беларусі, і з'яднаў іх спадар... Лукашэнка. Менавіта на глебе непрынадзяцца сёняшніх рэаліяў, спробе іх

асэнсаваць (з боку Алексіевіч) або зъяніць (з боку Арлова) і сышліца такія розныя творцы. Тым больш цікава назіраць іх сутыненне-супрацоўніцтва, што ў ім нараджаецца новае бачанье беларускага лёсу, узвісце яго стэрэаспічнай карпіні — больш рэалістична, аднак, чым пальмірныя анатыкамістичныя плякатаў ўзору 1991 г., рамантычныя нацыянальныя схемы 1994-га або славянска-праваслаўнай культуры 1996 г. Пытаны ў Алексіевіч (Чым так прывабылі сацыялізм? Што супала ў ім з нашай монтанльнасцю? Хто мы: эўрапейцы, славяне або "саўкі"?), як і адказы Арлова (мы найперш беларусы, чым славяне; больш эўрапейцы, чым азіяты; гістарычна хутчэй багатыя, чым бедныя) — ісля толькі адпраўны пункт для стварэння беларускай канцепцыі існаванья, таго сплаву чорнага, белага і чырвонага (мінунлага, будучага і сучаснага), які можна будзе назваць нацыянальны ідэяй. Арлоў+Алексіевіч = ??? — гэта формула нашай пакуль ня яснай перспектывы, знак таго, што жыццё працягвае.

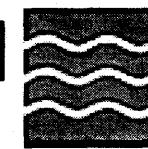
Васіль Аўраменка, Магілёў

ГАВОРЫЦЬ ВІЛЬНЯ

Міжнародны беларускі радыёпорт
"Балтыскія Хвалі"

У дыялазоне сярэдніх хваляў,
612 kHz, 490 m

ЖАДАЕМ ВАМ ПРЫЕМНАГА СЛУХАНЬНЯ

ШТОДНЯ ЗЬ СЯМІ РАНІЦЫ ДА ПАЎНОЧЫ

Радыё Свабода
Радыё Рацыя
Балтыскія Хвалі
Палёнія

ВЯСКОВЫ ЛІРНІК

АНОНС

Геалягічнае экспэдыцыя ў Менск

"Пасыль таго як Саветы акупавалі Літву і зліквідавалі Міністэрства замежных спраў, я застаўся беспрацоўным... Сынежаньскай ноччу я прыхохіаў у Менск. Увайшоху ў вакзал, я зьдзівіўся, пабачыўши, што на мармуровай падлозе ляжаць калгасынкі ў сярмянгах і паршнях. Асьцярожкна перастаўляючы ногі паміж людзьмі, я азіраўся, мадзе пабачу тэлефон. У Менску было чатыры гатлі. На маё пытанне павучыўшы адказаў, што вольнага пакою ў іх няма".
Мэмуары літоўскага дыпляматы Повіласа Гечуса — у наступных нумерах "НН".

Пзе варта быць

Абарона "Пагоні".
27 верасня — суд над газетай "Пагоні". Паседжаныне пачненца а 10-й у Гаспадарчым судзе — Менск, вул. Валадарская, 8.

Вечарына Гілевіча

ТВМ запрашае на юбілейную вечарыну Ніла Гілевіча, якая адбудзеца 4 кастрычніка а 18-й у тэатральнай залі менскага Чырвонага касцёла.

Абліччы Магнатаў

У Нацыянальным музее гісторыі і культуры да серады, 26 верасня, ідзе выставка "Твары нашай гісторыі". Да агляду выстаўкі падзяленыя партрэты Вішнявецкіх, Радзівілаў, Завішаў, Лява Салегі, Сыцяпана Батуры ды іншых постачяў беларускіх гісторыі. Гэта анонс беларуска-літоўскай выставы "Гістарычны партрэт ВКЛ XVI—XVIII ст.", якую пакуль зладзіць не ўдаецца.

Розачку падарыла!

27 верасня аматары креольскай культуры могуць схадзіць на канцэрт "Ляпіса Трубяцкага". Імпрэза адбудзеца ў рэстарані "Белая вежа" (Варвашэні, 17), кошт квітка — 7 тыс. руб.

Едзе міленькі Адам

27, 28 верасня ў Філармоніі ізноў даюць монаопэрну Алега Залётніча "Адзінокі птах" пра жыццё ў сімерці Адама Міцкевіча ў выкананні Дзяржкаўнага сымфанічнага аркестру й капэлы "Sonoris". Пачатак а 19-й.

Кіно і немцы

У кінатэатры "Перамога" заўврэшыцца праграма нямецкага кіно. 24 верасня пройдзе "Шарка Св.Мікалая" паводле раману Эрыха Леста (рэж. Ф. Баэр), 25 верасня — "Тарот", паводле раману Гётэ "Роднасць душаў" (рэж. Р. Томэ). Пачатак а 19-й.

Святлана Курс, Дзяніс Носаў

лохаліся ў сталі ўцікаць. У гэтых момант з хаты выскочылі астатнія жанчыны і закідалі іх камянімі. Крыжы былі ўратаваныя і пасыль гэтага яшчэ некаторы час ахоўваліся.

Але раённыя бязбожн

Уладзімер Лобач

У кожнай этнографічнай экспедыцыі, дзе волія лёсу зьяўляешся для студэнтаў ня толькі на вуковым кіраўніком, але яшчэ і бацькам, мамкай ды масавіком забаўляльнякам у адной асобе, "камандзірскі" клопат не аблікоўваеца колькасцю і якасцю зафіксаванай фальклёрнай фактуры, а яшчэ палігае ў тым, каб палявы аддзел быў сіты, здаровы, маральна і фізычна чисты. Нягледзячы на вялізную колькасць азёраў, апошняя задача не такая простая. Бы дзясяткі кілеметраў пыльных ліпеньскіх дарог, што нітуоць дзясяткі такіх самых запыленых вёсачак, вымагаюць, хоць бы раз на тыдзень, гігіенічнай працэдуры ў максімальнym тэрмальным рэжыме. Вымагаюць лазыні.

Той, хто думае, што вясковы тузылец толькі і марыц, каб даць нейкаму бадзягу (а тым больш — бадзягам) пахвастацца венікам у сваёй лазыні — глыбока памылена. Пусыціц у лазыню — ня тое самае, што ў хату: лазыні адкрывае не фасад — спод усёй сялібы ды нутраныя рысы характару гаспадароў.

І калі вас не пусыціц у лазыню, значыцца, у нечым вы схіблі ці словам, ці учынкам. Плескаючыся ў возеры, прааналізуце свае памылкі ва ўзаемадносінах з мясцовымі і, мажліва, выправіўши іх, праз тыдзень вы здолееце заніць запаветнае месцечка на палку.

Вясковая лазыня — адмысловы ідэнтыфікатар "нормальнага" тутэйшага чалавека ў супрацьвагу гарадскому прыходню, турысту ці дачніку, якія мыюцца пад душам, а лазыню, як казаў дзед Янак з Глыбоччыны, "неналюбіць сільна". Аднак у выпадку з тымі студэнтамі-гараджанамі, што ўпершыню ў жыцці аглюдалі немудрагелісты інтэр'ер вясковай лазыні, як музейную экспазіцыю "Каменны век на тэрыторыі Беларусі", алергенных проблемаў непрыманыя не ўзынікала ніколі.

* *

У традыцыйнай беларускай культуры лазыня была ня толькі месцам мыціцца, але й дзейным каналам камунікацыі з "іншасветам". Будынок, што нагадваля жылую хату (найяўнасць сенцаў, печы, агенца) і заўсёды знаходзілася на перыфэрый сялібі (у тым ліку, і з супрацьлажарных меркаванняў), быў своеасаблівай памежнай зонай, дзе з "гэтага" съвету можна было засірнуць у "той" і атрымаць адтулі вестку (гэтак дзеўкі на Каляды варожылі ў лазыні на ўласную долю).

Невыпадкова, што і нараджалі, прынамісі на Падзвініні, у лазыні, бо дзіця, якое зьяўлялася на съвет без імя і адзежы (вызначальных прыкметаў культуры), разумелася як "чужаніца", "госьцічак" адтуль, якому яшчэ належала стаць Чалавекам.

Дыя съход чалавека, асабліва чарапіка ці моцнага знахара, таго, як Раман Каргут у Караткевічавых "Каласах", чесна звязаны з месцам, дзе ён калісь зьявіўся на съвет: "Прыходзіць такі час, і вядзімак павінен залезець ў падпеччу, лепш за ўсё ў лазыні. И менавіта там аддаць д'яблу душу".

Лазыня была неад'емнай часткай большасці абрадаў пераходнага тыпу (Каляды, Вялікдзень), дзе чалавек упоравень з Космасам дасягтаў рytуальнае чысьціні, нарадзіўшыся наноу.

Нават стварэнне съвету ў беларусаў апісваецца катэгорыямі лазыні: вада, агонь, печка-каменка, моцная пара: "Калісь яшчэ съвет толькі зачынаўся, дык нічога нідае не было. Усюды стаяла мёртвая вада, а пасярод вады тырчэу нібы камень, нібы што.

НАРЫС

ЛАЗЬНЯ

Лазыня

Адзін раз Піярун як разыграўся і давай пыляць стрэламі ў гэты камень. Ад яго стрэлаў высакчали трывасікі: белая, жоўтая і чырвоная. Упалі тыя яскаркі на ваду; з гэтага ўся вада скаламуцілася, і съвет памуціўся, як хмары. Але па некаторым часе, як усё высветлілася, дык адзначылася — дзе вада, дзе зямля».

Кожная лазыня мела свайго міталягічнага гаспадара-апекуна. Паводле М. Нікіфароўскага, вялікага знаўцы крывіцкай паганская традыцыі, "лазынік больш злонесны за іншых слілівых чысьціцікі і трываць ня можа гультаёу, а тым больш — ня своечасовых наведнікаў, якіх паложае ненатуральным храпам, шыпенем, паймённымі заклікамі, віскам і інш. Рогат пужае запозненія ў лазыні жанчынай, вымушаных уцякаць голымі. Ад тупання лазынік не ўратавацца і тым, хто задумай бы мыцца ў лазыні пасяля паўночы: у іх ён кідае съмечцем, нават камянімі, а пры вострым выпадку можа нават загубіць парушальніка спакою". Праўда, як съведчыць Адам Багдановіч, ведаючы любоў лазыніка да паранін і мыціцца, яго можна залагодзіць, пакінуўшы пасяля сябе венік і ваду з тым, каб і ён атрымаў звыклую асалоду.

* *

Безумоўна, нельга зводзіць калясальную значынсць лазыні толькі да ўзорунонні этнографічнай фальклёрнага. Міталягема лазыні належным чынам папрацавала і ў нацыянальна-культурным будаўніцтве, хоць на яе практична нікто не зважаў.

Люд паспаліты больш вабяць речы кідкія, бліскучыя, кішталту крыжы, Еўфрасініні Полацкай, вікона Вітаўта ці дванаццаці залатых апосталаў радзівілаўскага Нясвіжу, карацей — марноцьце, якое і ў лазыні ня возьмеш. Тады як сольлю жыцьця ёсьць зъявы простыя і нібыта звыклыя, як лазыня. Восе, да прыкладу, адвечныя спрэчкі вакол вытокаў беларускай нацыі: Палесьсе? Літва? Крыўя? Забыліся, забыліся, шаноўныя, на лазыні! Калі б узялі яе за доказ Ластоўскі ды Станкевіч, ніякія апананты супраць "Крывіцкай канцепцыі" не брахалі б. Арэал рассялення крыв-

ічоу амаль супадае з арэалам бытавання лазыні ў беларусаў. Міт пра стварэнне, што рэгулярна перажываўся ў лазыні ці то Брачыславам, ці то Усяславам Чарадзеем, выклікаў гэткі ж стваральны ідэі.

У сымболіцы нацыянальнага Адраджэння лазыня таксама знаходзіць сваё месца. Апавед "У лазыні" — пачатак Максіма Гарадзіцкага як Творцы. Сымбалічна, што твор гэтага датаваны 31 сінтября 1912 г. — Шчодрай Куцыцёй, апошнія кропкі паміж Старым і Новым годам. Для героя апавядання, выпускніка каморніцкай вучэльні Кліма Шамоўскага, лазыня не прадмет лірычнага настальгіі, наадварот — гэта своеасаблівы чысьцец, у якім летуцены і светлыя памікненыя праўяраючыя далёка не ідальными реаліямі: "Вачам стала горка ад дыму. Нагам было ёдка стаяць на гразнай, съцюдзёнай зямлі. Галаўа ўдарылася аб шост. Жарыня была наверсе як у пекле. Ни можна было нічога разглядзець". Пара вылетрывае ілюзіі. Дух лазыні празь цела гартуе душу. "Ляцела думка: "Мой родны край, люблю цябе бязь меры!" — і забавілася яна, не ўцякла". Ачышчэнне, што нясе лазыня, дaeцца цяжка, з болем сумневаў, супяречнасцю, якія віруюць у галаве, але яно — падстава для стваральнага аптымізму ў Новым Годзе.

— Ці не захварэла твая галаўа, Клім, пасяля лазыні? — спытаўся бацька.

— Палепшае, — адказаў сын.

* *

Як бы ні карцела прыпісаць вынаходніцтва лазыні нашым продкам, дзея спрэядлівасці колькі словаў трэба сказаць і пра імпартовыя традыцыі.

Яшчэ ў Старажытнай Грэцыі лазыні былі звыкрай зъявяй. Яны былі часткай гімнасіяў (ад грэцк. *gymnos* — аголены), дзе эліны ўдасканальваліся фізычнай інтэлектуальнай. Слугавалі лазыні чыста практичнай мэце — ачышчэнню цела пасяля фізычных практикаванняў ці працы. Купанне ў гарачай вадзе лічылася шкодным, бо, на думку грэкаў, яно распавольвала цела, пазбаўляла яго моцы і трываласці. Таму парную лазыню наведвалі

Сэнэка, які захапляўся пабытовай непераборлівасцю даўніх герояў, што ўзвялі Рым на вяршыню ягонай славы. Так, наведаўшы ў Літэрні вясковы маёнтак Сырпіёна Афрыканскага, ён апісвае лазыні славутага палкаводца: "Бачыў і лазенку, чесную і цёмную па завядёнцаў старадаўніх, бо нашым продкам здавалася, што няма цяпла бязь цемрадзі. Але, съвятыя Багі, як прыемна ўлайсыць ў гэтую цёмную лазыню пад простиом дахам!"

Але і грэцкі, і рымскі лазынім не ставала народычнага экстрыму, якім быў уражаны апостол Андрэй у часе сваіх бадзяніні паміж Полацкам і Ноўгарадам. Вярнуўшыся ў Рым, Андрэй на водзіў жах на рымляні апаведам пра крывіцкую лазыню: "Бачыў лазыні драўляныя, і распяланыя іх да чырвані, і распрануцца, і голыя будуць, і ablucioна касавам..., і ледзве вылезуць, паўжывыя, ablucioна водой съцюдзёнай, і толькі так адкываюць. І твораць гэта штодня, нікім не катаўаныя, але самі сябе катуюць, і гэткім чынам мыноць сябе, а не катуюць".

А ў "Гісторыі Лівоніі" Дзіянісія Фабрыціяна XIII ст. расказваецца пра тое, як папскі пасол, на кіраваны ў Ніжнія Падзвініне, угледзеў у мясцовым кляштары працэс "утаймавання цела" з дапамогай венікаў, пары і халоднай вады. Нунцій гэтак расчуліўся, што склаў у Рым цыдулку пра духоўны подзывіг тутэйшых манахau, а ўсыщешаны Папа адшпіліў неслабы грант на ўтрыманье кляштару. На дэіўна, што і хрысціянскае пекла мае выгляд лазыні, толькі з невыносным тэрмальным рэжымам і смуродам серы замест водару бяроўлага лісця, настоенага на квасе або піве.

У лазыні няма супрацьпастаўленыя цела душы. І нават простиа вясковая кабета ведае пра гэтую акаличнасць. "Папарышы, костачкі пагрэш свае, мо і на душы палігчэе крыху табе. Ідзі, ідзі, сынок", — выпраўляе ў лазыню Кліма Шыманоўскага маці.

* * *

Беларуская лазыневая традыцыя адрозніваецца ад расейскай. Скрайнасць маскоўскай памівачнай працэдуры — п'янка. Народны ўзровень гэтай традыцыі на ўсю краіну рэкламуе Міша Еўдакімаў — з "красной-красной мордой", у якога пасяля банді пад "раздачай" трапляе ўся вёска.

"Інтэлігенцы" ўзровень гэтай традыцыі — Тэрмы Гэрон на Марсавым полі, тэрмы Даміцыяна на Авэнтыскім пагорку, тэрмы Траяна, Дыяклятэяна, Канстанціна... Плошча ўсіх тэрм Рыму разам перавышала 11 гектараў!

Зрэшта, ляд зь імі ўсімі. Кожны выбірае камфорту па сваім гусьце. І хай сабе нехта ідзе ў банию, я ж, прычакаўшы суботы, вытаплю простую вясковую лазынку. Бо пасяля лазыні съпявае цела, а душа пасымхаеца ў адказ.

— Ці не захварэла твая галаўа, Клім, пасяля лазыні? — спытаўся бацька.

— Палепшае, — адказаў сын.

* *

Для агенцтваў, рэдакцый газет (пры абмене рэкламна-інформацыйным матрыцамі), некамэрцыйных арганізацій (грамадскіх арганізацій, фондаў інш.) — магчымая зыніка да 30%.

Зынік прадугледжваюцца і пры размешчэнні некалькіх абвестак запар, абеліскі памеру.

КОШТ РЭКЛЯМЫ (за 1 см², з улікам ПДВ)

1 см ²	Першая паласа 791 руб.
	Апошняя паласа 690 руб.
	Унутраная паласа 629 руб.

Для агенцтваў, рэдакцый газет (пры абмене рэкламна-інформацыйным матрыцамі), некамэрцыйных арганізацій (грамадскіх арганізацій, фондаў інш.) — магчымая зыніка да 30%. Зынік прадугледжваюцца і пры размешчэнні некалькіх абвестак запар, абеліскі памеру.

Рэклама ў "НН" — гэта добрая рэпутацыя ў вачах дзясяткаў тысяч самых уплывовых чытачоў краіны.

Сабачья гісторы

Адзін сабака трапіў на вясельле. Якраз жанціўся Граждан. І калі сабака павіншаваў малявіх, Граждан выклікаў міліцыянта і сказаў: "С юридической точки зрения ни организаторы праздника, ни городские власти в tragedii не виноваты, поэтому на них может быть возложена разве что моральная ответственность. Я жанюся на Маньцы, а вы як сабе хочце..."

Адзін сабака служыў у савецкім марфліце. Вярнуўся ў вёску. Дзячучы праходу не даюць — бары замуж! Граждан даведаўся пра гэта і, зьбіўшы з дошак скрынку, цэлымі днімі стаў плаваць па сажалцы. Людзі спыняюцца, дзеўца, а Граждан у скрынцы сядзіць і крычыць: "Никто не заставлял меня снимать свою кандидатуру! Болей того, если бы это давление было, я не стал бы снимать кандидатуру, даже достоверно зная о том, что у меня нет шансов на победу. Я бы все равно пошел до конца!"

Адзін сабака з'езьдзіў у замежжа. Вярнуўся дамоў, стаў далей жыць, як і жыў. І толькі Граждан па начах пачаў грукаць матлатком у съязну і кричаць: "Перастанце ісьцізывацца — пінь кофа і есьці цукеркі!"

Віктар Шніп

Адзін сабака ішоў па вакзале. Падышла Гражданка і кажа: "Дай лапу, пагадаю!"

Адна Гражданка танчыла з сабакам. Убачыў гэта Граждан і забіў абаіх.

Адзін сабака прачытаў сабачую гісторыю і падумав, што гэта пра яго.

Аріём Арашонак, Віцебск

Адзін сабака купіў партрэт презыдента, а Граждан яму кажа: "А ты ўжо еў".

Раман Мацылевіч, Ліда

Адзін Сабака вельмі любіў інаўгуравацца

у Граждана. І набыў сабе пабытовы мэханічны інаўгуратар.

Зыміцер Маркушэўскі, Менск

Dog in love

Завітаў сабака да Гражданкі, а там Граждан бліні сесьці і беззэпэльцыйна съцвярджае: "На лыжах ходзяць усе!"

Гражданка адкусіла сабаку вуха й пяшчотна напрасіла: "Памагі мне разабрацца ў сабе!"

На дзень народзінаў сабака атрымаў паштоўку: "Жэлаем вашым губкам чалавацца. Граждан і Гражданка".

Адна Гражданка развіталася з сабакам. Паскудам ён быў ладным, знаеце.

Сяргей Балахонаў, Гомель

На выхад "Нашай Нівы" ахвяравалі:
Беларускае А'яднаныне ў Заходній Аўстраліі і асабіста беларусы з
Пэрту Марыя Мароз, Міхась Раецкі-старэйшы, д-р Бразоўскі.

Андрэй Вольны
Як там будзе "Наша Ніва" па-арабску? Гляджу — пара ўжо перайменавацца. Ваю Бан Лідан з "Байкоўскага клубу" Трэба рабіць другі тур прэзыдэнцічных выбараў, вынікі галасавання другіх. Пічоўскі Яўген
Ці то яшчэ не ўсьвядомі небяспечнасць усялякіх гульняў з Масквой?

Траба дамагацца пайторных выбараў з сапрадынім беларускім кандыдатамі

"А'яднаны" свайм бағалорамі ды падакамі выхавалі генэральную няздольнасць да эмаганнія людзей, а ціпер лямантуюць Праланую камяні для АКВ, інфармацыю аб працы за між, дамагаю хутка вывучыць экспрана. Праца ў хате. Ад Вас каперта са зв/а+купон б/а: а/с 9, 246008, Гомель-8

Далапамага пачынаць справу ў хате (не расплюсціджвайтесь!). Прыбылак да 200 у.а. Нескладана! Могучы усе! Ад Вас каперта са зв/а+купон б/а: 220089, Менск-89, а/с 122

Праланую разэцты касцілія, пуншаў, глінтвінай, грогаў, крушонаў. А/с 9, Гомель-8

Амерыка! Хвала трору не абмінула і цібе. Ведай, што ў гэту цяжкую гадзіну табе спачываюць усе беларусы! Андрэй Вольны

Шаноўнаму НІЛУ ГІЛЕВІЧУ ад маскоўскіх беларусаў-скары-наўцаў:

Скрозь Беларус прарочыць Сьвету,
Пятнёй глумца ня здушан ледзь,
Пакуль грукоча глас Паэты,—
"Зямлі бацькоў не анямеці!"

Трайвайце і тварыце, Высокі-Непахіны наш Беларусіне! Верым у Вас і Родны Край.

Алеся Бабарэка, Аляксей Каўка,
Валянціна Шчадрына, Іван Бурсаў, Алеся Кажадуб, Генадзь Лех, Таіса Мішчанка, Антон Сабалеўскі, Міхал Шклянёнак,
Аляксандар Улашчык ды іншыя.

Водгук Кланаваныя сіроты

Прачытаў у №33 "НН" пра кланаваніе людзей — даўно я так не звязаўся. Няўжо нехта сур'ёзна лічыць, што клон чалавека будзе абсалютнай копіяй этага чалавека, якак будзе рабіць тое самае, што і папярэднік? Кланаваць Касьцюшку, бо "ягоная справа ня скончаная"? Гэта было б, вядома, добра, бо мы б тады кланавалі Калюмба, ён бы адкрыў яшчэ адну Амэрыку, мы б там пасяліліся ваддалі Лукашэнкі з Рәсей ды стваралі б там такую Беларусь, якую хочам...

Як можна лічыць кланаваніе замахам на індывідуальнасць? Чалавек і ягоны клон будзут рэзьніцца, як браты-блізнятны, у якіх таксама гены аднолькавыя. Але ж ніхто ня кажа, што нараджацца блізнятай — "злачынства супраць чалавечтва".

Самае дрэннае ў кланаваніні тое, што кланаваныя людзі будзут сіротамі. Таму, пакуль сям'я будзе лепш выхоўвацца дзяцей, чым дзіцячы дом, кланаваніе шырокі не распаўсюдзіцца. Людзі і без яго пасялхова размнажаюцца. Вырошчаць органы для трансплантациі напэўна будуть, але не кланаваныем цэлага чалавека. Каб уставіць новае вока замест выбытага, ніхто ня будзе стварацца кланаванага чалавека — дастатковая вырасцьці адно толькі вока.

І яшчэ мене уражвае Аляксандар Патупа: "Нас ад шыліманэ рэзьніць 1,5% храмасомнага складу, а калі звініць яшчэ 1,5%, мы атрымаем супэрсапіенс, або гіпэрмэнтальнасць!" На гены якой істоты пралануе шаноўнай Патупе звініць гэтыя 1,5%? Каб зрабіць звініччалавека, треба гэтыя 1,5% стварыць, а наўку дагэтуль не стварыла ніводнага больш-менш прыстойнага гена, а толькі шукала ў прыродзе гатовыя, а рэзьніца тут такая ж, як паміж глядзець на "Джаконду" і самому намаляваць яе.

Сяргук Карбоўскі, Менск

Супрацоўнікі газеты
"НАША НІВА"
віншуюць Дзіну Русіну
з нараджэннем унука.
Хай расьце здаровенькам
і шчасльівенкам!

ШУКАЕМ ХАТНЮЮ ВЫХАВАЦЕЛЬКУ
для хлопчыкаў (2-х і 3-х гадоў).
Патрабаваны: узрост да 35 гадоў,
вышэйшая адукцыя, досьвед працы з
дзецімі. Месцы працы — Ратамка. Праца з
9.00 да 18.00. Аплата: 100 у.а. у месяц+праезд
і харчаванне. Т.: 502-48-02 (Вольга)

Скрыні 220037 а/с 49 і 220116 а/
с 123 Арганізацыі "Край" на
дзейнічаюць. Просім звязвацца
праз электронную пошту
spa_kraj@hotmail.com

Беларускае відэа, аўдыё, CD
у Гомелі: Піянэрскі сквэр (ля
Цырку) — штонядзелю да 13.00,
штодня — па тэл.: 45-11-51

Прадаю:
Кнігі — постай: М.Раманюк "Беларускія народныя крыкі", З.Пазыняк "Лібрэя Патруя", 36. т. В.Караткевіч ў 8 т. і інш.,
Вышылі каталог: 220030, Менск-30, а/с 195,
Януш: jancif@tut.by; Тэл.: 258-43-54.

У буквары
найперш павінны
стаяць імёны на-
шых падзвіжнікаў:
Адама Міцкевіча,
Яна Чачота,
Ларысы Геніуш

Ісці сказаў аму: "Я і дарога, і праўда, і жыцьцё.
Нікто не прыходзіць да Айца, калі не цэрквь Мінск". Іан. 14:6
БЕЛАРУСКАЯ ЭВАНГЕЛЬСКАЯ ЦАРКВА
Найбліжэйшы штоднік у Менску з 19-й бібліякі 21-56. Т. 279-71-31, 270-89-87.
Штоднік у Ашмянах з 17-й бібліякі, 40. Т. 28-848. Штоднік у Барысаве. Вату-
ціца 38-45. Т. 54-908; штоднік у 17-30 у Маладечне. Асіней 34. Т. 3-10-76

На выхад "Нашай Нівы" ахвяравалі:
Беларускае А'яднаныне ў Заходній Аўстраліі і асабіста беларусы з
Пэрту Марыя Мароз, Міхась Раецкі-старэйшы, д-р Бразоўскі.

Андрэй Вольны
Як там будзе "Наша Ніва" па-арабску? Гляджу — пара ўжо перайменавацца. Ваю Бан Лідан з "Байкоўскага клубу" Трэба рабіць другі тур прэзыдэнцічных выбараў, вынікі галасавання другіх. Пічоўскі Яўген
Ці то яшчэ не ўсьвядомі небяспечнасць усялякіх гульняў з Масквой?

Траба дамагацца пайторных выбараў з сапрадынім беларускім кандыдатамі

"А'яднаны" свайм бағалорамі ды падакамі выхавалі генэральную няздольнасць да эмаганнія людзей, а ціпер лямантуюць Праланую камяні для АКВ, інфармацыю аб працы за між, дамагаю хутка вывучыць экспрана. Праца ў хате. Ад Вас каперта са зв/а+купон б/а: а/с 9, 246008, Гомель-8

Далапамага пачынаць справу ў хате (не расплюсціджвайтесь!). Прыбылак да 200 у.а. Нескладана! Могучы усе! Ад Вас каперта са зв/а+купон б/а: 220089, Менск-89, а/с 122

Праланую разэцты касцілія, пуншаў, глінтвінай, грогаў, крушонаў. А/с 9, Гомель-8

Амерыка! Хвала трору не абмінула і цібе. Ведай, што ў гэту цяжкую гадзіну табе спачываюць усе беларусы! Андрэй Вольны

Адама Міцкевіч (1906—1914),
Янка Купала (1914—1915), А.Лукчевіч (1920),
С.Дубавец (1991—2000).

Сакратарка рэдакцыі
Вярстальница
Карэктар

Галоўны рэдактар
Андрэй Дынько

Адказны сакратар
Андрэй Кузнеціч

Святлана Курс

Андрэй Скурко

Аляксей Чарняў

Фонд выдання газеты
"Наша Ніва"

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАў:
220050, Менск, а/с 537

Tel/fax: (017) 213-32-32

E-mail: nn@irex.minsk.by

<http://niva.s5.com>

© НАША НІВА. Спасынка на "Нашу Ніву" абавязковая. 6 палос

фарматам A2. Друкарня РУП "Беларускі Дом друку". Менск, пр. Скірмунта, 79. Рэдакцыя не насея адказнасцю за

змешчэнні рэкламных абелестак. Кошт свабодны. Пасъездчанне за

рэгістрацыю павыдлічнага выдання № 581 ад 4 ліпеня 1996 г., выдадзенне Дзяржаўным камітэтам па друку Рэспублікі Беларусь.

Юрдычны адрес: г.Менск, пр. Газеты "Ізвестия", д. 8, кв. 173. Наклад 5698.

Нумар падніжніце ў друк 23.09.2001.

Замова № 5480.

Рэдакцыйны адрес: Менск, Калектарная, 2